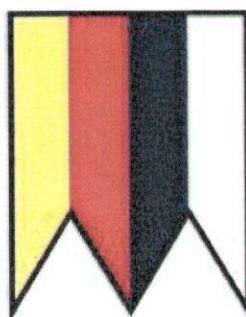

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Moravany

Erb

Vlajka

Symboly obce

Identifikačné údaje obce

Názov obce:	Moravany		
Okres:	Michalovce	Počet obyvateľov:	1 032
Kraj:	KOŠICKÝ	Rozloha katastra (ha):	1 667
Zmierka o vzniku obce:	1 252	tel/fax:	056 / 688 4646
Zástupca obce:	Ján Žovčák		

Moravany

Obsah

1. Cieľ a princípy programu

- 1.1. Cieľ programu
- 1.2. Princípy programu
- 1.3. Základné dokumenty rozvoja
- 1.4. Finančné zabezpečenie rozvoja

2. Obsah a základné pojmy

- 2.1 Požiadavky na obsah programu
- 2.2 Štruktúra dokumentu
- 2.3 Obsah dokumentu
- 2.4 Základné pojmy

3. Popis potenciálu obce

- 3.1 Základné údaje územia
- 3.2 Ľudské zdroje
- 3.3 Sociálna infraštruktúra
- 3.4 Ekonomika
- 3.5 Technická infraštruktúra
- 3.6 Životné prostredie

4. Analýza problémov (SWOT a závery)

- 4.1 Silné stránky
- 4.2 Slabé stránky
- 4.3 Príležitosti
- 4.4 Riziká
- 4.5 Súhrnná analýza

5. Stratégia a ciele programu

- 5.1 Vymedzenie smeru stratégie obce
- 5.2 Strategické ciele
- 5.3 Súlad strategických cieľov voči vyšším programovým dokumentom
- 5.4 Štruktúra cieľov

6. Špecifické ciele, opatrenia a aktivity programu

- 6.1 Strategický cieľ č.1 – Zlepšenie životného prostredia
  - 6.1.1 Popis špecifických cieľov
- 6.2 Strategický cieľ č.2 – Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovania historických hodnôt
  - 6.2.1 Popis špecifických cieľov
- 6.3 Strategický cieľ č.3 – Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky
  - 6.3.1 Popis špecifických cieľov

7. Realizačný plán programu (finančný, organizačný, riadiaci)

- 7.1. Finančné zabezpečenie
- 7.2. Postup a plnenie realizácie

8. Organizácia a manažment

- 8.1. Organizácia programu
- 8.2. Manažment programu

Záver

Zoznam skratiek

Prílohy

Odsúhlásenie cieľov a stanovenie priorít – Dotazník poslancov

Akčný plán aktivít

Štruktúra vybraných operačných programov

Úvod

Dokument "Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Moravany" je spracovaný v súlade s platnou legislatívou SR v zmysle zákona o podpore regionálneho rozvoja. Vychádza z nových pohľadov na vzťah územného plánovania a regionálnej politiky, ktoré sa v súčasnosti na konceptuálnej úrovni stále viac zbližujú a v jednotlivých častiach aj prelínajú. Ich spoločný kontext je obsiahnutý v pojme "Politika priestorového plánovania", ktorá predstavuje zasahovanie zmien v územnej štruktúre podľa stanovených cieľov.

Proces, ktorý zastrešuje všetky činnosti týkajúce sa priestoru, územia a rozvoja činnosti obce je zložený z územného plánovania (územie), regionálnej politiky (hospodárska politika) a sektorovej (funkčná) politiky. Súčasný stav tohto procesu na úrovni obce Moravany je dokumentovaný v tomto materiály vo forme formulovania stratégie jej rozvoja na obdobie 2014 - 2020.

1. Ciel' a princípy programu

1.1 Ciel' programu

Predložený dokument "Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Moravany" formuluje a dokumentuje stratégiu rozvoja tejto obce na obdobie 5 až 7 rokov.

Hlavnou aktivitou programu je vytvorenie takej rozvojovej stratégie na lokálnej úrovni obce, ktorá na základe princiépu partnerstva v rámci plánovacích a programovacích činností vedie k integrovaniu záujmov, zámerov a zdrojov, všetkých ktorí na danom území žijú alebo vyvíjajú akúkoľvek činnosť.

Stratégia programu rozvoja je vyjadrená globálnymi (strategickými) cieľmi, ktoré sú rozpracované do špecifických cieľov tak, aby sa program stal hlavným nástrojom pre činnosti usmerňovania a koordinácie konkrétnych projektov rozvoja pre zabezpečenie týchto cieľov.

Je spracovaný na základe legislatívneho rámca stanoveného zákonom o podpore regionálneho rozvoja, ktorý stanovuje "vypracovávať, schvaľovať, riadiť a pravidelne vyhodnocovať plnenie programu rozvoja obce".

Po verejnem odsúhlásení tohto dokumentu je program hlavným strategickým plánovacím dokumentom obce Moravany a tiež slúži, ako podklad pre žiadosti o podporu na jej rozvoj z fondov EÚ a iných zdrojov.

1.2 Princípy programu

Program hospodársko-sociálneho rozvoja obce má byť základným dokumentom rozvoja obce založenom na prístupe "zdola-hore", princípe partnerstva a v súlade s legislatívou a stratégiami SR podľa ktorej obec:

- spracúva, schvaľuje, riadi a pravidelne vyhodnocuje plnenie programu obce,
- pravidelne ho monitoruje a každoročne zasiela príslušnému vyššiemu územnému celku správu o jeho plnení,
- zabezpečuje súlad programu rozvoja obce alebo spoločného programu rozvoja obcí s územnoplánovacou dokumentáciou,
- poskytuje súčinnosť pri príprave a realizácii programu VÚC v území regiónu,
- poskytuje súčinnosť pri príprave regionálnych operačných programov,
- spolupracuje pri zabezpečovaní spoločných rozvojových programov a zámerov viacerých obcí,
- zriaďuje s inými obcami združenia obcí k ekonomicko - sociálneho rozvoja obcí a VÚC a nakoniec
- spracováva stanovisko k programom regionálneho rozvoja.

Jednou z hlavných požiadaviek na program obce je, aby bol relevantný voči vyšším programovým dokumentom. V tomto prípade predložený dokument je spracovaný predovšetkým v súlade so zameraním na Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja KSK (Košického samosprávneho kraja) - úroveň NUTS III a jednotlivé operačné programy Partnerskej dohody SR na roky 2014 - 2020.

Tento program je spracovaný na úrovni LAU 2 na základe zadania predstaviteľov obce Moravany. Program môže byť podkladom pre spracovanie na úrovni okresu NUTS III alebo pri združení viacerých obcí, ako program rozvoja mikroregiónu. V súčasnosti je obec Moravany svojimi aktivitami napojená na mikroregióny: "Združenie obcí Poondavie" a „ZMOS regiónu Michalovce“.

1.3 Základné dokumenty rozvoja

Podpora regionálneho rozvoja v SR je vykonávaná podľa:

- Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR,
- Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku,
- Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce a
- Spoločného programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obcí.

Účinný a efektívny regionálny rozvoj na základe programových rámcových nástrojov, je podmienený princípom partnerstva hlavne medzi subjektmi územnej spolupráce. Medzi subjekty územnej spolupráce patria:

- regionálna rozvojová agentúra,
- slovenská časť euroregiónu,
- európske zoskupenie územnej spolupráce,
- občianske združenia,
- neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospěšné služby,
- obce a
- vyššie územné celky.

Subjekty územnej spolupráce zabezpečujú:

- základné informačné služby v oblasti regionálneho rozvoja a jeho financovania,
- zhromažďujú informácie o území pre potreby prípravy, tvorby a realizácie rozvojových dokumentov,
- organizujú prezentáčné a odborné podujatia s problematikou regionálneho rozvoja,
- vytvárajú partnerstvá,
- podporujú regionálnu, cezhraničnú, národnú a medzinárodnú spoluprácu,
- pripravujú a realizujú projekty a rozvojové aktivity na podporu hospodárskeho a sociálneho rozvoja územia.

Program obce vo svojich špecifických cieľoch sleduje aj ciele rozvoja formulované vo vyšších plánovacích dokumentoch do roku 2020, ktorými sú:

- Spoločná Stratégia Európa 2020, ktorá integruje štrukturálne politiky členských štátov obsahujúca spoločný prienik 5 prioritných oblastí predstavujúce kvality života, udržateľného rastu a zamestnanosti,
- Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, ktorej cieľom je určiť komplexný strategický prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja na Slovensku do roku 2030,
- Národný program reforiem SR 2014 – 2020, ktorý obsahuje súbor politík s cieľom prekonať súčasnú krízu a podporiť rast hospodárstva zamestnanosti,
- Partnerská dohoda SR 2014 – 2020 s EÚ,
- 9 Operačných programov podľa cieľov politiky súdržnosti EÚ, vychádzajúcich z Partnerskej dohody SR 2014 – 2020 s EÚ: Výskum a inovácie, Integrovaná infraštruktúra, Ľudské zdroje, Kvalita životného prostredia, Integrovaný regionálny Operačný Program, Efektívna verejná správa, Technická pomoc, Program rozvoja vidieka, Rybné hospodárstvo a Programy Európskej územnej spolupráce.

Plánovacie dokumenty regionálneho rozvoja do roku 2020 podľa Štatistických nomenklatúrnych územných jednotiek (NUTS):

Úroveň Európskej únie - nadnárodná

- Stratégia Európa 2020

Úroveň NUTS I – národná (Slovenská republika)

- Národná stratégia regionálneho rozvoja SR 2030

- Národný program reforiem SR 2014 – 2020

- Partnerská dohoda SR 2014 – 2020

- Operačné programy

Úroveň NUTS III – regionálna (vyššie územné celky)

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja VÚC

Úroveň LAU 2 – lokálna (obce)

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce

1.4 Finančné zabezpečenie rozvoja

Na podporu regionálneho rozvoja možno použiť prostriedky verejných zdrojov:

- z rozpočtu štátu, VÚC, obcí a štátnych fondov,
- súkromných zdrojov fyzických a právnických osôb,
- úvery a príspevky medzinárodných organizácií,
- doplnkové zdroje z fondov EÚ.

Príjemcovia môžu byť:

- podnikateľské subjekty, obce a nimi založené právnické osoby, združenia obcí,
- neziskové, právnické osoby, ktoré predložia projekt v súlade s programami rozvoja, financovaním verejných zdrojov a stanovenými predpismi fondov EÚ.

2. Obsah a základné pojmy

2.1 Požiadavky na obsah programu

Obsah programu vychádza z legislatívne stanovených požiadaviek na tento typ dokumentu. Jeho základným požadovaným obsahom sú tieto časti:

- analýza ekonomického a sociálneho rozvoja obce,
- stratégia, hlavné smery vývoja a stanovenie cieľov,
- priority a aktivity v rozvoji technickej a sociálnej infraštruktúry, životného prostredia, vzdelávania, kultúre a ďalších oblastiach a
- návrh finančného a administratívneho zabezpečenia programu.

Pre prvú časť dokument zahŕňa popis situácie potenciálu rozvoja v relevantných oblastiach, ktoré sú špecifické pre obec Moravany. Na základe popisu potenciálu je vykonaná podrobná analýza a jej zhrnutie.

Z pohľadu špecifík a ich analýzy je formulovaná stratégia rozvoja obce formou strategických cieľov a výberu priorít, ktoré sú porovávané s politikou rozvoja vo vyšších plánovacích dokumentoch (PD SR 2014 - 2020, OP, a PHaSR VÚC KSK).

Jednu z nosných častí dokumentu tvorí podrobný popis jednotlivých špecifických cieľov a opatrení na ich zabezpečenie.

Finančný plán a organizačné zabezpečenie rešpektuje podmienky obce pre realizáciu a hodnotenie úspešnosti stratégie formou jednotlivých projektov rozvoja. Rieši tiež postup pre verejné prejednanie a odsúhlásenie programu.

2.2 Štruktúra dokumentu

Dokument je zložený v podstate z troch hlavných blokov:

- analytická časť,
- strategická časť,
- realizačná časť.

Z hľadiska postupu spracovania dokumentácie programu je prvým analytickým blokom, ktorý zahŕňa popis potenciálu obce, jeho analýzu a záverečné zhrnutie metódou SWOT. Je základom pre formulovanie reálnych cieľov.

Z hľadiska štruktúry je najdôležitejší druhý blok zostavený s prihliadnutím na dôležitosť a cieľ programového dokumentu, ktorým je stratégia. Tá určuje smerovanie a konkrétnu zámery pre riešenie problémov rozvoja obce Moravany na stanovené obdobie.

Posledný blok obsahuje realizačný plán programu, jeho zabezpečenie a riadenie realizácie jednotlivých cieľov.

2.3 Obsah dokumentu

Programový dokument v štruktúre kapitol má tento podrobnejší obsah:

a) analytická časť

Potenciál rozvoja

Zahŕňa popis všeobecných charakteristík obce Moravany z hľadiska jej postavenia v území regiónu, jej prírodných podmienok, štruktúry obyvateľstva a osídlenia, ekonomiky, technickej a sociálnej infraštruktúry a ďalších údajov, s dôrazom na jej špecifiká. Základnými podkladmi bola Územno-plánovacia dokumentácia (územný plán) a spracované dotazníky rozvoja obce, katastrálna mapa, existujúce plánovacie podklady a hlavne konzultácie s aktérmi rozvoja obce.

Analýza a jej závery (SWOT)

Cieľom predchádzajúcej časti programu je zhromaždiť a skompletizovať rôzne štatistické údaje, analyzovať územno-plánovacie podklady a ostatné plány a dokumenty územnej politiky obce tak, aby bolo možné získať prehľad o možnostiach smerov rozvoja. Vlastná analýza umožnila po ich zhodnení vymedziť rámec možností a obmedzení pre ciele programu. Podporou pre tieto činnosti boli špeciálne pripravené dotazníky, ktoré v súčinnosti so zastupiteľstvom boli spracované pre popis kvantitatívnej a kvalitatívnej charakteristiky obce Moravany.

b) strategická časť :

Stratégia (smerovanie a ciele)

Základom dokumentu sú kapitoly, v ktorých je formulovaná stratégia rozvoja obce vyjadrená strategickými (globálnymi) cieľmi, ktoré sú podrobnejšie definované ich špecifickými cieľmi. Stratégia je podporená porovnávaním so súladom k vyšším programovým dokumentom, výberom priorít rozvoja a špecifikáciou opatrení alebo až aktivít na ich zabezpečenie. Je spracovaná na základe analytickej časti a jej záverov vo forme SWOT, ktoré boli odsúhlásené predstaviteľmi obce.

Zabezpečenie (finančné, organizačné)

Druhá časť strategickej časti je plán ďalšieho postupu, ktorý obsahuje finančný plán a organizačné zabezpečenie stratégie. Okrem rámcových časovo rozlíšených finančných nákladov, predpokladaných možnostiach zdrojov, spôsob ich zabezpečenia a postupu realizácie je ďalšou požiadavkou na program stanovenie pravidel a zásad pre sledovanie, kontrolo a hodnotenie priebehu a výsledkov realizácie programu. Konečným aktom programu je jeho verejné prejednanie a odsúhlásenie samosprávnym orgánom.

2.4 Základné pojmy

Trvalo udržateľný rozvoj

Je podmienkou rozvoja, ktorý obmedzuje výnosy požiadavkou trvalého zachovania rozsahu služieb a kvality zdrojov v danom území. Pre neobnoviteľné zdroje berie v úvahu neustálu potrebu nahradzovania zdrojov. Pre obnoviteľné zdroje je to miera využívania do limitu regeneračných schopností.

Strategický cieľ

Predstavuje víziu, pohľad do budúcnosti, ktorý chceme dosiahnuť v danom území najbližších 5 až 7 rokov. Predstava života obyvateľov obce a životných podmienok v časovom horizonte, na koniec ktorého sme schopní reálne dospieť. Vízia je ekvivalentom pojmu strategický, globálny cieľ, hlavný strategický cieľ.

Priorita

Všeobecne predstavuje prednosť pred niečím, prednosťný význam alebo právo, dôležitosť a prvenstvo v poradí. Pre tvorbu programov je pojem možné využiť pre stanovenie poradia (ohodnotenie) dôležitosti riešenia jednotlivých problémov zo zoznamu problémov. Poradie potom určuje, ktoré preferované problémy máme riešiť v projektoch.

Špecifický cieľ

Odvodený zo strategického cieľa s nadväznosťou na prioritu. Špecifický cieľ má byť merateľný. Má mieru, ktorej hodnoty vyjadrujeme pomocou merateľných jednotiek (počet osôb, bytov, obyvateľov, pracovné miesta, km, m², Sk a pod). Ciele, ktoré chceme dosiahnuť v danom čase a danom priestore obce alebo regiónu sú stanovené hodnotami týchto mier.

Opatrenie

Prostriedok, ktorým po určitú dobu zabezpečujeme príslušnú prioritu. Ako súbor podmienok pre riešenie projektov a finančných podpôr k jednému cieľu. V programoch predstavuje konkretizáciu cieľov priority (napr. definíciu činností, ktoré program podporuje, kritéria pre výber projektov a ich sledovanie, kritéria pre žiadateľov podpory, pravidlá financovania).

Aktivita (činnosť)

V rámci programov a projektov je chápáný ako vecne, časovo, finančne, organizačne alebo inak vymedzený samostatný prvok, zahrňujúci skupinu krokov, alebo podrobnejších aktivít vykonávaných v procese programu/projektu so svojimi hmotnými alebo nehmotným vstupmi a výstupmi (výsledkami).

3. Popis potenciálu obce

Popis potenciálu obce je vykonaný v prehľadnej štruktúre, ktorá sleduje rámec obsahu problémových oblastí spracovaných v jednotlivých oblastiach rozvoja obce.

Popis obsahu jednotlivých charakteristik (z hľadiska väzieb a postavenia územia v regióne, jej prírodných podmienok, štruktúry obyvateľstva, osídlenia, ekonomiky, technickej a sociálnej infraštruktúry a ďalších údajov) bol napĺňaný na základe štatistických údajov, existujúcich plánovacích podkladov, ako aj ďalších materiálov a predovšetkým konzultáciami s jednotlivými predstaviteľmi samosprávy obce.

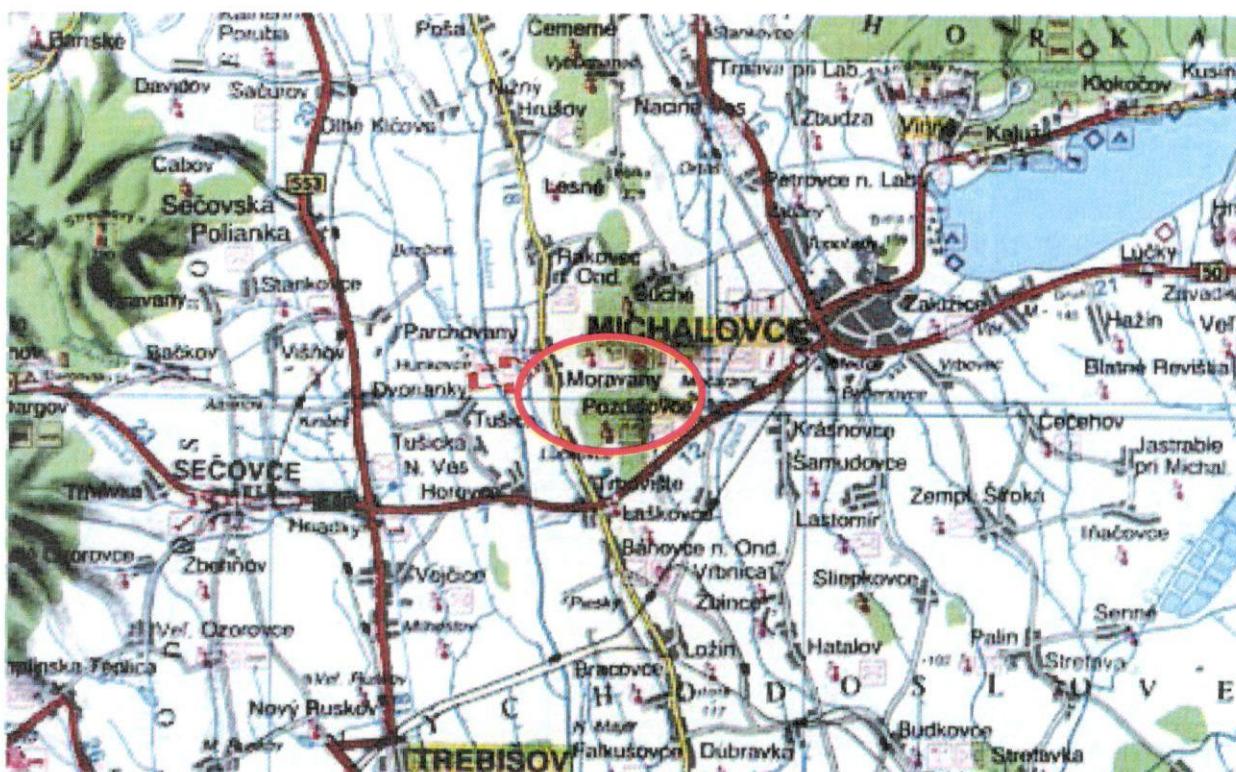
Kapitola okrem vlastného popisu stavu jednotlivých charakteristik obce s dôrazom na jej špecifická stručne zhŕňa informácie, ktoré sú významné pri hľadaní využitia existujúceho potenciálu. Je to jednak pre potreby spracovania analýzy problémov, následne je ich možno využiť pri spracovaní a riešení konkrétnych projektov z hľadiska ich prípravy, posudzovania a hodnotenia v širších problémových súvislostiach ďalšieho rozvoja obce.

Popis potenciálu je zameraný na tieto hlavné oblasti:

- a) Základné údaje územia
- b) Ľudské zdroje
- c) Sociálna infraštruktúra
- d) Ekonomika
- e) Technická infraštruktúra
- f) Životné prostredie

Každá časť je doplnená tabuľkou, ktorá zahŕňa základné charakteristiky pre príslušnú problémovú oblasť.

3.1 Základné údaje územia

Obec

Obec Moravany leží v povodí rieky Ondavy na rozhraní Východoslovenskej roviny a Východoslovenskej pahorkatiny. Východoslovenská rovina vypĺňa západnú časť katastrálneho územia a je tu reprezentovaná pod celkom Ondavská rovina. Východná a juhovýchodná časť územia obce patrí do Východoslovenskej pahorkatiny, ktorá je tu reprezentovaná pod celkom Pozdišovský chrbát. Stred obce leží v nadmorskej výške 110 m.

Prvá písomná správa o Moravanoch je v listine z r.1252, z ktorej sa dozvedáme, že vtedy patrili bratom Čižovi a Ďapalovi z rozvetveného rodu Bogatradvan, ktorí v tejto dedine aj bývali. Z obsahu listiny je zrejmé, že Moravany boli vo vlastníctve Bogatradvanovcov už v prvej polovici 13. storočia, ich potomkovia tu bývali v 14. až v 17. storočí. V 18. storočí a v prvej polovici 19. storočia boli zemepánmi Moravian početné šľachtické rodiny najmä z rodov: Súľovský, Sirmaj a iných. Tie však v Moravanoch nebývali, žili tu iba tunajší zemania. V 19. storočí sa už dedina stala súčasťou panstva rodiny Andreášiovcov.

Intravilán obce Moravany je charakterizovaný ako prícestná dedina. Vytvára ulicovú zástavbu okolo cesty II/554, obec sa rozširuje východným a západným smerom, ktoré kolmo križujú hlavnú komunikáciu. Miestnu časť Lučkovce tvorí iba ulica pozdĺž cesty II/554. Obec Moravany predstavuje modernú obec so značným počtom novovybudovaných, alebo zrekonštruovaných domov.

Väzby

V súčasnosti patria Moravany do okresu Michalovce, ktorý je súčasťou Košického kraja. Obec leží na ceste II. triedy č.554, ktorá spája Nižný Hrabovec a Trhovište. Cesta sa v Trhovišti, vzdialenom od Moravian 4,5 km južným smerom napája na dôležitú cestu európskeho významu E 50 z Košíc do Michaloviec a ďalej na hraničný priechod s Ukrajinou vo Vyšnom Nemeckom.

Od Michaloviec, okresného centra sú Moravany vzdialené 17 km a od Košíc, krajského mesta 50,5 km. Tieto väzby vytvárajú základné predpoklady a podmienky v ďalšom rozvoji obce.

Oblasti

Katastrálne územie obce Moravany má zhruba tvar obdĺžnika mierne predĺženého v smere severozápad-juhovýchod. Intravilán obce sa nachádza v jeho centrálnej časti. V južnej časti katastra Moravian približne 1100 m od južného okraja intravilánu obce sa nachádza osada Lučkovce. Do katastrálneho územia obce spadajú intenzívne využívané poľnohospodárske pôdy a lesné spoločenstvá. Z poľnohospodárskej pôdy prevažnú časť v katastri tvorí orná pôda, z nepoľnohospodárskej pôdy prevažujú lesné pozemky. Tok rieky Ondavy lemuje západný okraj katastrálneho územia, je sprevádzaný pásmi lúk, ornej pôdy a nesúvislou viacradovou alejou starých vŕb, východný okraj katastrálneho územia lemuje pásmo lesov. V lokalite nie sú vyhlásené chránené časti prírody a krajiny.

Územie patrí do nižnej oblasti. Poľnohospodárska výroba je z titulu redukcie finančných prostriedkov a nezáujmu obyvateľov vo veľkej mieri obmedzená. Pôdu v súčasnosti obhospodarujú poľnohospodárske podnikateľské subjekty a súkromne hospodáriaci roľníci. Na tomto území sa v súčasnosti nenachádzajú žiadne plochy zamerané na vinohradníctvo.

Klimaticky patria Moravany do teplej oblasti, územie mierne suché s chladnou zimou, severná časť zasahuje do oblasti mierne vlhkéj s relatívne chladnou zimou. Najteplejším mesiacom je mesiac júl s priemernou teplotou 20,3°C, najchladnejším mesiacom je mesiac január, s priemernou teplotou -3,8°C. Priemerný ročný úhrn zrážok je v Moravanoch 583 mm. Pre rozvojové zámery obce je dostatok voľných plôch.

Infraštruktúra

Obec Moravany je plne elektrifikovaná a plynofikovaná od r. 1978, na verejný vodovod je v obci napojených necelých 60% obyvateľov a kanalizácia chýba. Osobná hromadná doprava pre obyvateľov obce je zaistená verejnou cestnou osobnou dopravou autobusovými linkami. Najbližšia železničná zastávka je v Bánovciach nad Ondavou vzdialená 6 km od obce. Najbližšie letisko je v Košiciach vzdialené od obce 60 km. Okolo obce sa nenachádzajú regionálne koridory technickej infraštruktúry.

Na tomto území sa uvažuje s výstavbou diaľnice D1 Budimír-Michalovce-Záhor /hraničný prechod s Ukrajinou/ a s výstavbou vysoko-rýchlosnej trate Bratislava – Zvolen – Košice – hranica s Ukrajinou. Rozvoj obce sa predpokladá práve v súvislosti s ich výstavbou.

Dokumentácia

Obec Moravany v r.2003 schválila – Územný plán obce Moravany a miestna časť Lučkovce, jeho schváleniu predchádzala urbanistická štúdia, ktorá bola spracovaná v r.2002. Podkladom pre spracovanie tohto územného plánu bola záväzná územno-plánovacia dokumentácia obce pre ďalšie usmerňovanie a regulovanie spôsobu využitia územia. Obec Moravany má spracovaný projekt na kanalizáciu. Obec má spracovanú projektovú dokumentáciu na realizáciu zberného dvora separovaného odpadu.

Charakteristika územia

Pôdny fond (ha)	Rozloha katastra (ha): 1667 ha			
	Poľnohospodárska pôda (ha): 1223			
	Orná (ha): 1046	Trvalé trávnaté porasty:	112	záhrady: 47
	Lesy (ha): 344	Zastavaná plocha:	58	vodná plocha: 24
	Ostatná plocha (ha): 18			

3.2 Ľudské zdroje

Obyvateľstvo

Obec Moravany má v súčasnosti 1.032 obyvateľov, z toho 496 mužov a 536 žien. Podľa posledného sčítania obyvateľstva, domov a bytov v r.2011 mala 1.044 obyvateľov /z toho 493 mužov a 551 žien/. Počet mužov v produktívnom veku 327, žien 303, počet mužov v predprodukívnom veku je 116, žien 110 a počet mužov v poproduktívnom veku je 50, žien 138. Oproti predchádzajúcemu sčítaniu v r. 2001 bol prírastok obyvateľov o 33.

Podľa sčítania obyvateľstva v r.2011 bolo v obci 62,26 % obyvateľov rímsko-katolíckeho vyznania, 21,07 % obyvateľov grécko-katolíckeho vyznania, 0,67 % obyvateľov pravoslávneho vyznania, 5,17 % obyvateľov evanjelického vyznania, 3,45 % obyvateľov reformovanej kresťanskej cirkvi, 0,09 % obyvateľov evanjelickej cirkvi metodistickej, ostatní obyvatelia sú bez vyznania alebo nezisteného vyznania.

V obci sa 97,8 % obyvateľov hlási ku slovenskej národnosti ostatní obyvatelia sú nezistenej národnosti.

Rozdelenie obyvateľov podľa posledného sčítania obyvateľstva podľa vzdelania je nasledovné: v obci bolo 194 občanov so základným vzdelaním, učňovské a stredné odborné vzdelanie bez maturity malo 252 obyvateľov, úplné stredné učňovské, úplné stredné odborné a úplné stredné všeobecné vzdelanie s maturitou malo 309 obyvateľov, vyššie odborné 9 obyvateľov vysokoškolské vzdelanie malo 89 obyvateľov, bez vzdelania 156 obyvateľov a 35 nezistené. V súčasnosti je v obci evidovaných nezamestnaných 88 obyvateľov. V rámci

rozvojového plánu obce sa bude venovať pozornosť rómskej problematike, ktorá v obci zatiaľ nie je riešená. Rómsky obyvateľstvo obývajú obec no nehlásia sa k rómskej národnosti, preto je bez podrobnejšej analýzy ľahko zadefinovať konkrétny stav. Na riešenie tohto problému je potrebná podrobná analýza a návrh riešení na odstránenie jednotlivých problémov.

Bývanie

Obyvateľstvo obce bývajú v rodinných domoch, celkový počet domov je 314, z toho je 38 neobývaných, schátralé a neobývané domy sú v obci 3. Za posledných desať rokov sa obci postavilo 8 nových rodinných domov, na 7 rodinných domoch boli vykonané rozsiahle rekonštrukcie s vybudovaním nadstavby rodinného domu. V obci prevláda 1-2 podlažná zástavba rodinných domov. Najviac bytového fondu bolo postaveného po r.1945, cca 70 %. Takmer všetky domy boli postavené z tehál, pôrobetónových tvárníc, alebo z kameňa.

Väčšinou domov je v dobrom stavebno-technickom stave. V súčasnosti sa na viacerých domoch prevádzka menšia alebo aj väčšia rekonštrukcia, rozostavané sú dve novostavby rodinných domov. Rozmiestnenie a skladba občianskej vybavenosti postačuje, až na slabšiu kapacitu poskytujúcich služieb. Stavebno-technický stav je v prevažnej miere vyhovujúci. V budúcnosti sa bude obec snažiť zvyšovať kvalitu bývania hlavne u mladých rodín.

Zamestnanie

V súčasnosti je v obci 8,43 % nezamestnanosť. Z obyvateľstva v produktívnom veku podiel ekonomicke aktívnych mužov je 83,03 %.

Obyvateľstvo predprodukívneho veku tvoria v obci 21,65 %, produkívneho veku 60,35 % a poprodukívneho veku 18 % obyvateľstva. Relatívne priaznivá je situácia vo vekovej štruktúre obyvateľstva produkívneho veku, pretože tvorí viac ako polovicu celkového počtu obyvateľov.

Ludský potenciál obce pre ďalší rozvoj je možno využiť len v širšom rámci. Priamo v obci a v mikroregióne je nedostatok pracovných príležitostí.

Vzdelanie

V obci je 29,60 % obyvateľov so stredoškolským vzdelaním a 8,52 % obyvateľov má vysokoškolské vzdelanie rôzneho zamerania. V súčasnosti obec nemá výrazne aktívne skupiny obyvateľov, ktoré by presadzovali svoje podnety a aktívne sa zapájali do rozvoja obce. Obec je zaradená do programu obnovy dediny, snaží o svoj celkový rozvoj v rámci svojich možností.

Charakteristika ľudských zdrojov

Obyvateľstvo	Trvalo žijúci v obci (počet):	1044	muži:	493	ženy:	551
	Národnosť, Slovenská(%):	97,80	Maďarská:	0%	Rómska:	0
	Vierovyznanie, Rím-kat.(%):	62,26	Grécko-kat.:	21,07	Ostatní:	16,67
	Nezamestnanosť (%):	8,43				
	Vek, predprodukívny (%):	21,65	produkívny:	60,35	Poprod.:	18,00
Bývanie (počet)	Domov celkom:	314	Neobývaných	38	Schátralé byty:	3
	Počet bytov celkom:	0	Záujem o byty:	0	Sociálne:	0

3.3 Sociálna infraštruktúra

Služby

Sociálnu infraštruktúru v sídle predstavuje základná občianska vybavenosť, prislúchajúca danej funkcií sídla. V obci Moravany sa nachádzajú 3 predajne potravín a zmiešaného tovaru. Jedna predajňa je vlastníctvom Jednoty SD, dve sú zriadené formou podnikateľskej aktivity v priestoroch rodinných domov. Ďalej sa v obci nachádzajú aj 2 pohostinstvá, ktoré sú zriadené tak isto formou podnikateľskej aktivity. V časti Lučkovce nie je predajňa potravín. V obci sa neprevádzkujú ďalšie služby. Chýbajúce služby využíva obyvateľstvo v nedalekom okresnom meste Michalovce. Pri rozvoji cestovného ruchu v rámci aktivít mikroregiónu je potrebné uvažovať o modernizácii súčasnej štruktúry ako aj o rozšírení služieb.

Zdravotníctvo

V obci Moravany sa nenachádza zdravotné stredisko ani lekáreň, základnú zdravotnú starostlivosť poskytuje stredisková obec Trhovište, vzdialenosť od obce 7 km. Obec nemá žiadne účelové zariadenia sociálnej starostlivosti. V obci sa podarilo sprevádzkovať stravovacie služby pre dôchodcov. Zdravotný stav obyvateľstva je v rámci priemeru. Snahou obce do budúcnosti je zriadniť služby obvodného lekára v obci v rámci vymedzených ordinačných hodín.

Školstvo

Zo zariadení predškolskej výchovy a základného školstva sa v obci nachádza iba materská škola, ktorej kapacita je 30 detí. Pre plánované skvalitňovanie vzdelávania je potrebné uvažovať s rozšírením kapacity a modernizácií Materskej škôlky. Základnú školu navštievujú deti v susednej obci – v Rakovci. Najbližšie detské jasle sú v okresnom meste Michalovce. V obci sa nachádza nová materská škola a klub mládeže.

Kultúra

V obci sa nachádza kultúrny dom, ktorého rekonštrukcia bola ukončená v r. 2000 a je vo vlastníctve obce. Súčasťou tohto objektu je aj budova obecného úradu. Pri obecnom úrade je novostavba odkrytého amfiteátra s celkovou plochou 250 m². Zrekonštruovaný kultúrny dom sa nachádza aj v časti Lučkovce. V obci nie je zriadená knižnica.

V intraviláne obce, v jej hornej časti sa nachádza obecný cintorín s plochou 4.000 m², kde je aj domu smútka, postavený v r. 1996. V dolnej časti obce je zriadený cintorín súkromného charakteru, ďalší miestny cintorín sa nachádza v časti Lučkovce, je umiestnený mimo obec. V obci Moravany sú postavené dva kostoly – rímsko-katolícky a evanjelický reformovaný kostol, v časti Lučkovce je postavený rímsko-katolícky kostol.

Spoločensko – kultúrne podujatia zabezpečujú priebežne celoročne subjekty územnej spolupráce a individuálne fyzické a právnické osoby. Medzi hlavných aktérov patri: Obecný úrad Moravany, kultúrna komisia, športová komisia, Telovýchovná jednota Družstevník, Matica Slovenská, Poľovnícke združenie Ondava, spevácky súbor Moravančan, Materská škola a hudobná skupina Bikaver Moravany. Obec chce naďalej podporovať tieto aktivity a venuje im pozornosť v ďalšej stratégii.

Na základe dohody o spoločných výskumných aktivitách medzi Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Katedrou všeobecných dejín FFFPU v Prešove sa od r. 1998 každoročne v obci koná archeologický výskum, ktorý má medzinárodný charakter /zúčastnil sa ho aj kolektív z Archeologického inštitútu Jagellonskej Univerzity v Krakove/. Jedná sa o výskum neolitickej osídlenia, medzi archeologickými nálezmi boli objavené kamenné nástroje z obdobia mladého paleolitu /4.000-8.000 rokov p.n.l./. V bohatom zastúpení nálezov je ďalej súbor štiepanej kamennej industrie, sopečné sklo - obsidián, črepový materiál, hliníky a

deštrukcie pecí, kamenné nástroje. Vzorky sa analyzovali v laboratóriách v Poľsku a v Kyjeve, ďalší výskum bude pokračovať aj v budúcnosti. Toto nálezisko má pre obec veľký význam, pretože sa ním výrazne zviditeľnila.

Ostatné

Hlavnou dominantou športu v obci je futbal. Futbalový areál je upravený. Športovému využitiu slúži v obci futbalové ihrisko so šatňami, je umiestnené v juhozápadnej časti intravilánu obce. Vedľa neho sa nachádza aj novovybudovaný športový areál so športovými plochami pre tenisové, volejbalové a basketbalové ihriská. V športovo – oddychovom areály je novovybudované multifunkčné a detské ihrisko.

Obec má vybudovaný turistický chodník, ktorý je označený v lesnej časti obce aj mimo obec s napojením na obec Moravany a Ondava. Existuje spracovaná štúdia cyklotrasy a v rámci pozemkových úprav je cyklotrasa navrhnutá tak, aby sa pozemky pod cyklotrasou mohli stať majetkom obce a tým urýchliť proces jej vybudovania.

V centre obce sa dokončuje oddychová zóna – altánok, chodník, jazierko, oplotenie.. V obci sa pošta a požiarna zbrojnica nenachádzajú.

Z inštitucionálneho pohľadu obec profituje zo spolupráce v mikroregióne formou spoločných investičných, kultúrnych a propagačných projektov. Obec začala aj cezhraničnú spoluprácu s Ukrajinskou obcou Velikij Bereznij.

Charakteristika sociálnej infraštruktúry

Obchod, služby	Predajne (počet): 3	Sortiment: potraviny a zmiešaný tovar		
Zdravotníctvo	Zdravotné stredisko/lekár:	nie		
	Iné zdravotné a sociálne služby:	nie		
Kultúra, školy, šport	Materská škôlka: áno	Základná škola: nie	Stredná škola: nie	
	Kostol, cintorín: áno	Kultúrny dom: áno	Knižnica: nie	Ihrisko /udržiavané/: áno
	Športové kluby: futbalový			
	Rybárstvo, vodný šport: žiadny			
Ostatné	Pohostinstvo: áno	Pošta, požiarna zbrojnica: nie		

3.4 Ekonomika

Podnikanie

Podnikateľská činnosť v obci je charakterizovaná celkom 53 subjektmi. Z toho je v obci 38 živnostníkov, 7 spoločností s ručením obmedzeným a 8 samostatne hospodáriacich rolníkov. Všetky subjekty majú nízky počet zamestnancov. Program obce sleduje predovšetkým podporu malým podnikateľom a celkovému zvýšenie zamestnanosti občanov. Celková ekonomická situácia na území obce nie je veľmi priaznivá, preto predstavitelia obce poskytujú v oblasti podnikania poradenstvo, legislatívnu podporu a zrýchlený proces poskytovania podmienok a možností pre podnikanie.

Priemysel

V obci sa nenachádza žiadny priemyselný podnik. Nachádza sa tu časť určeného chráneného ložiskového územia „Rakovec n.O.“ a časť dobývacieho ložiska zemného plynu „Pozdišovce I“. V obci sa nachádza ťažba zemného plynu, je tu Plynové stredisko, ktoré zabezpečuje úpravu plynu z vrtov a distribuuje ho do plynovodu. Plynové stredisko zamestnáva 18 obyvateľov. Toto stredisko je vo vlastníctve Nafta Gbely a.s.. Priemyselné

podniky v ktorých sú zamestnaní občania obce sú umiestnené v okresnom meste Michalovce.

Ostatná činnosť

Poľnohospodárska výroba je vo veľkej miere nevyužitá. Poľnohospodárske družstvo už v obci neexistuje, areál bývalého hospodárskeho dvora PD je už v súkromnom vlastníctve, užívajú ho samostatne hospodáriaci roľníci z obce. Zameranie poľnohospodárstva je orientované hlavne na pestovanie obilia a zeleniny.

Lesy nachádzajúce sa v katastrálnom území obce Moravany sú vo vlastníctve štátu, spoločností, alebo v súkromnom vlastníctve. Kúpeľné alebo iné významné priestory sa v obci nenachádzajú.

Obec chce podporovať tradičné poľnohospodárstvo, pretože územie obce má dobré podmienky na poľnohospodársku produkciu, ktorá zabezpečila overenú ekonomickú funkčnosť územia aj v minulosti.

Ekonomická charakteristika

Podnikateľské subjekty	Celkový počet: 53 živnostníci: 38 s.r.o/a.s.: 7 Súkromní roľníci: 8		
Priemysel	Výroba (druh): žiadna Remeselná výroba (druh): stavebno - stolárska v počte 3		
Hospodárska činnosť	Poľnohospodárstvo, (druh): rastlinná a živočíšna výroba Lesné hospodárstvo: nie		

3.5 Technická infraštruktúra

Doprava

Katastrálnym územím obce Moravany prechádza cesta II/554, ktorá sa v Trhovišti napája na cestu prvej triedy I/50 Michalovce – Sečovce – Košice. Na tomto území sa uvažuje s výstavbou vysoko-rýchlosnej trate Bratislava – Zvolen – Košice – hranica s Ukrajinou a s výstavbou diaľnice D1 Budimír – Michalovce – Záhor. Obec má spracovanú projektovú dokumentáciu na výstavbu chodníkov, ktoré v obci chýbajú. Z hľadiska programu obec chce postupne budovať cyklotrasy, ktoré by podporili zameranie na turistiku a agroturistiku.

Voda

V obci je vybudovaný verejný vodovod s napojením 57,06 % obyvateľov. V súčasnosti sú nenaistení obyvatelia na verejný vodovod zásobovaní pitnou vodou individuálne z jednotlivých prídomových studní.

Pozdĺž západnej časti obce tečie rieka Ondava, ktorá je od obce vzdialenosť asi 1,2 km, v budúcnosti sa ráta s výstavbou vodných nádrží v rámci protipovodňových opatrení.

Siete

Elektrické rozvody sú v obci Moravany realizované podzemne ku vedeniu z ES Michalovce. V časti Lučkovce sa v r.2003 zrealizovala rekonštrukcia elektrickej siete.

V obci Moravany nie je vybudovaná kanalizácia. Obec má vypracovaný projekt na celoobecnú kanalizáciu, ktorá bude odvádzať splaškové vody z domácností do obecnej čističky odpadových vôd. Tejto problematike sa venuje veľká pozornosť s nadváznosťou na ochranu životného prostredia. Rozvod miestneho rozhlasu je realizovaný podzemne. Obec je

plne plynofikovaná od r.1976, dodávka zemného plynu v obci je zabezpečená z jestvujúcej regulačnej stanice osadenej v obci Moravany.

Ostatné

Telekomunikačná sieť je v obci realizovaná podzemným vedením. V obci je registrovaných zhruba 225 liniek. Príjem rozhlasového a televízneho signálu sa v súčasnosti zabezpečuje prostredníctvom individuálnych antén. Individuálne je riešený aj príjem káblovej televízie. Internet je v súčasnej dobe v obci zavedený optickým káblom. Obec nemá žiadne siete ani vedenia v obci vedené vzdušne, teda má zlikvidované stípy vedenia a všetky siete v intraviláne a extraviláne sú vedené podzemne. V obci nie sú zjednotené súpisné čísla a chýbajú informačné a smerové tabule.

Propagácia obce je zabezpečená aj cez vytvorené web stránky obce, ktoré sa v súčasnosti už znova inovujú. Propagácia obce prebieha aj v rámci projektu Zemplín – EÚ kultúrnymi, spoločenskými a investičnými akciami.

Obec má čiastočne zavedený monitorovací kamerový systém, ktorý monitoruje Dom kultúry v Lučkovciach a Moravanoch, Materskú školu, ihrisko a multifunkčné ihrisko. Obec má záujem zrealizovať dokončiť bezpečnostný kamerový systém obce na všetkých potrebných lokalitách obce.

Charakteristika technickej infraštruktúry

Doprava	Cesty: miestne	Spoje: verejná doprava	Železnica: nie
Voda	Potok: rieka Ondava	Vodovod: napojenie 57,06 %	Stav: dobrý
	Kanalizácia: napojenie nie	Čistiareň: nie	Iné: žumpy
Teplo, Plyn, Elektrina	Vykurovanie: plyn	Rozvod plynu: 100%	Teplá voda: nie
	Rozvod tepla: nie	El. vedenie: podzemné	Vonkajšie osvetlenie: dostačujúce
Telekomunikácie, Iné	Telefónny rozvod: dobrý	Miestny rozhlas: áno	Kálová televízia: nie

3.6 Životné prostredie

Prostredie

Z hľadiska ochrany životného prostredia môžeme skonštatovať, že životné prostredie v obci je dosť znečistené. Najväčším a najbližším zdrojom znečisťovania sú vplyvy emisií z Chemka Strázske a ťažba Nafty a.s. Gbely, podnik Michalovce. V súčasnosti patrí odkalisko v súvislosti s ťažbou zemného plynu Nafty gbely a.s., ktoré je potrebné dlhodobo riešiť rekultiváciou. Pričinou ďalšieho znečisťovania ovzdušia sú aj fyzické a právnické osoby. Títo zodpovedajú za nakladanie s komunálnym odpadom a za vypúšťanie znečisťujúcich látok do ovzdušia. Sú povinní čo najviac škodlivé účinky eliminovať, na čo im obec chce vytvárať vhodné podmienky. Zdrojmi znečisťovania vodných tokov a podzemných vôd je chýbajúca verejná kanalizácia.

Problematiku občasných povodní prehľbjujú nevybudované účinné kanály v južnej časti – Moravany (1km) a vo východnej časti Moravian a Lučkoviec (2,5km). V rámci pozemkových úprav je navrhovaná výstavba rigolov. Údržba jestvujúcich rigolov sa priebežne provizórne v určitých miestach obce realizovala. V tejto oblasti brzdia doriešenie problému vlastnícke vzťahy pozemkov. Protipovodňové hrádze v rámci protipovodňových opatrení vybudovali iba v hornej časti obce.

Objekty rodinných domov a vybavenosti, ležia v pásme pod úrovňou hladiny hluku. V obci sa venuje pozornosť predovšetkým výstavbe kanalizácie z dôvodu znečistenia vôd

a výsadbe zelene z dôvodu znečistenia ovzdušia. Výsadba zelene prebieha v rámci projektu Náhradná výsadba, sadové úpravy v obci Moravany. V súčasnosti je vysadených 1.750 drevín.

Problémom obce je veterná erózia, ktorú je potrebné riešiť v zastavanej časti obce a v časti poľnohospodárskej pôdy. Tá tvorí zvýšenú prašnosť a vytvára nánosy zeminy na obývanú časť obce. V rámci pozemkových úprav sú vyčlenené plochy na výsadbu vetrolamov.

Odpad

V obci je realizovaný systém zberu komunálneho odpadu do zberných nádob. Likvidáciu odpadu realizuje firma Fura s.r.o. Košice. Odpad je vyvážaný na skládku vo Veľkých Ozorovciach. Bývalá skládka v obci už nie je využívaná, na tejto lokalite boli prevedené rekultivačné práce s následným zatrávnením. Jestvujúce divoké skládky sa obec snaží likvidovať. V obci je zavedený separovaný zber. Obec Moravany má vypracovaný projekt odpadového hospodárstva. Hlavným problémom v budúcnosti je výstavba kanalizácie a ČOV, čím by sa značne zabránilo znečisťovaniu podzemných vód. V rámci spoločného projektu odkanalizovania obcí nad 2000 ekvivalentov sa Moravany stali partnerom v projekte Trhovište – Bánovce n/O a Moravany. V súčasnosti prebiehajú práce na výber dodávateľa stavby kanalizácie. Obec chce vybudovať kompostovisko a dvor na separovaný zber z dôvodu zníženia nezamestnanosti a tým vytvorenia príjmov pre obec. Na realizáciu zberného dvora má obec spracovanú projektovú dokumentáciu. Nevysporiadane pozemky brzdia realizáciu projektu zberného dvora.

Ochrana

Chránený areál ani chránená prírodná rezervácia sa v obci nenachádzajú. V obci sa nachádzajú ochranné pásmá – ciest II. triedy, pásmo pre plynovody a prípojky, ochranné pásmo elektrických vedení, od regulačnej stanice, od napäťa, káblového vedenia, telekomunikačných a diaľkových káblov, vodovodu a kanalizácie, ochranné pásmo od jestvujúcej zástavby. Určitý druh ochrany územia si zasluhuje územie, na ktorom sa vykonávajú archeologické nálezy, v spojení s uvažovaným rozvojom turistiky.

Hodnoty

V obci sa nenachádzajú objekty, ktoré sú evidované v zozname pamiatkového fondu. Územie Moravany a Lučkovce je evidované v Archeologickom ústave SAV Nitra, VPS Košice, ako územie s archeologickými nálezmi:

- poloha severne od obce v polohe Vyše rožka /Štredne polo/
- predpokladané ďalšie lokality na ľavobrežnej trase Ondavy.

Predukádá sa že archeologický výskum v obci bude pokračovať aj v budúcnosti, pretože nálezy ktoré sa tu našli sú vzácne. Tieto hodnoty chce obec pozdvihnuť a podporu uchovávania týchto hodnôt zaradiť do programu rozvoja obce.

Charakteristika životného prostredia

Odpad	Odvoz: 30 km Divoké skládky, (počet): áno	likvidácia: skládka	Separovaný zber: áno
Znečistenie	Zdroje: priamo pri obci	Voda: vypúšťanie odpadov	
	Ovzdušie: znečistené	Pôda: nie	Hlučnosť: nie
Chránené územia, pásmá	Biocentrá: nie		
	Siete: elektrina, plynovod	Rieka: Ondava	
Kultúrne hodnoty	Kultúrne pamiatky: archeologické územie		

4. Analýza problémov

Vychádza zo stavu a potenciálu obce popísanom v predchádzajúcej kapitole. V úvodnej časti je spracovaná stručná analýza jednotlivých oblasti na základe popisu charakteristík súčasného stavu s ohľadom na identifikáciu a analýzu problémov a ich príčin s prípadným zdôvodnením. Analýza a jej zhrnutie je spracovaná v štandardnej štruktúre metódy SWOT.

Univerzálna analytická metóda SWOT slúži pre jednotnú identifikáciu a formalizáciu výsledkov analýzy so zameraním na rýchly prehľad o dobrých a zlých stránkach obce, možností zlepšenia, predpokladov a rizík rozvoja. V ďalšom kroku umožňuje formalizovať "vízie" (strategické ciele), vybrať a určiť priority. Metóda je používaná v programoch a projektoch rozvoja s väzbou na fondy EÚ.

V prípade ďalšieho upresnenia Programu rozvoja obce Moravany, jeho štruktúry je možné využiť tiež pre podrobnejší rozbor vybranej oblasti, strategický cieľ, alebo na opatrenie z vyššieho programu alebo koncepcie vo všetkých hlavných súvislostiach, ktoré sú popísané v úvodnej analýze a ktoré sú predmetom posudzovania z hľadiska riešenia ďalšieho rozvoja obce.

Analytická časť je popísaná v tejto štruktúre a obsahu:

a) z hľadiska štruktúry sleduje rámcem metódy SWOT podľa ktorej sú popísané:

- silné stránky (určujú potenciál obce)
- slabé stránky (určujú možnosti zlepšenia)
- príležitosti (určujú vhodnosť využitia potenciálu, ciele)
- riziká (určujú limity pre realizáciu)

b) z hľadiska obsahu sú na základe popisu jednotlivých charakteristík potenciálu sledované (tam, kde je to vhodné) tieto problémové oblasti:

- a) územie,
  - b) ľudské zdroje,
  - c) sociálna infraštruktúra,
  - d) ekonomika,
  - e) technická infraštruktúra,
  - f) životné prostredie,
- c) zhrnutie analýzy je spracované v štandardnej štruktúre SWOT.

4.1 Silné stránky (daný potenciál)

Územie

Základné priestorové usporiadanie vychádza z konfigurácie terénu a zo súčasnej krajinejšej štruktúry územia. Celý kataster obce tvorí mierne svahovitá krajina. V krajinejšej štruktúre poľnohospodárstvo prevláda nad lesným hospodárstvom. Obec Moravany leží v severozápadnej časti Východoslovenskej nížiny, na vale Ondavy a Tople, v nadmorskej výške okolo 110 m n. m. cca 20,5 km západne od okresného mesta Michalovce. Do tohto územia spadajú intenzívne využívané poľnohospodárske pôdy a lesné spoločenstvá. Klimaticky patrí do teplej až mierne teplej oblasti, podoblasti mierne vlhké, okrsky teplý, mierne suchý s chladnou zimou. Dlhodobé trendy zrážkových bilančných zmien

v oblasti Východoslovenskej nížiny poukazujú na pokles zrážok oproti predchádzajúcim rokom o 24,9 %. Obec Moravany, ktorá leží pri ceste II/554, v obci Trhovište pretína cestu I/50 Michalovce – Sečovce – Košice. V budúcnosti sa ráta s napojením na diaľnicu D1 – Budimír – Michalovce – Záhor a s výstavbou vysoko-rýchlosnej trate Bratislava – Zvolen – Košice – hranica s Ukrajinou.

Ludské zdroje

Celkovo je možno priažnivo charakterizovať celkovú štruktúru obyvateľstva z hľadiska zamerania rozvoja na tradičné poľnohospodárstvo, ktoré je v tejto oblasti najviac rozšírené. Priažnivý vplyv má aj zloženie obyvateľstva: 61 % obyvateľov produktívneho veku a 22 % obyvateľov predprodukívneho veku. V oblasti zníženia nezamestnanosti v obci sa obec v budúcnosti bude snažiť vytvoriť lepšie možnosti vzdelávania detí a dospelých a v prípade možností vytvárať pracovné miesta.

Sociálna infraštruktúra

Sociálnu infraštruktúru v obci predstavuje základná občianska vybavenosť prislúchajúca danej funkcie sídla, vo vzťahu ku veľkosti obci predstavuje súčasný štandard. Obec má vybudovanú materskú školu a klub mladých. Obec zabezpečuje chod vývarovne pre obyvateľov. V budúcnosti sa bude snažiť vyriešiť aj lepšiu lekársku starostlivosť pre starých a chorých občanov. Obec chce vybudovať Centrum pre občanov, ktoré má slúžiť prevažne pre seniorov. Pre lepšie využitie amfiteátra je vhodné jeho strešné prekrytie. Jednotlivé problémy budú zahrnuté do cieľov programu rozvoja obce. Vybudovaná športová a oddychová zóna prispieva k športovému a oddychovému využitiu obyvateľov. V katastri obce je vybudovaný turistický chodník a existuje štúdia cyklotrasy. V prípade rozvoja agroturistiky chýba ubytovacie zariadenie, ale je pripravený projekt na realizáciu ubytovacích kapacít.

Ekonomika

Vzhľadom na poľnohospodársky charakter obce a jej okolia je dôležitý najmä rozvoj poľnohospodárstva s ohľadom na nové štandardy trhu. Pre rozvoj priemyslu v tejto oblasti nie je príliš priažnivá situácia. Obec má dostatok voľných plôch a primerané životné prostredie, ktoré by bolo vhodné pre rozvoj agroturistiky. Dôležitou stránkou sú ľudské zdroje s tradičným pestovaním rastlín. Podnikanie pre podnikateľov je zo strany obce podporované poradenstvom, legislatívou a rýchlym vybavovaním lepších podnikateľských podmienok. Obec profituje aj zo spolupráce v mikroregióne formou spoločných investičných, kultúrnych a propagačných akcií. Prispieť môže aj rozvinutie cezhraničnej spolupráce s Ukrajinskou obcou Velikij Bereznij.

Technická infraštruktúra

Obec predpokladá v budúcnosti svoj rozvoj hlavne z dôvodu pripravovanej výstavby diaľnice D1 a vysokorýchlosnej trate. Pre rozvoj obce je dôležitá plánovaná výstavba kanalizácie a ČOV. Obec má spracovanú projektovú dokumentáciu na výstavbu chodníkov, ktoré v obci chýbajú. Na vybudovaný vodovod je napojených 57% obyvateľstva. Rozsiahlu rekonštrukciou podzemných inžinierskych sietí sa zlikvidovali stípy pre vzdušné vedenia. Silnou stránkou je zavedenie optického kabla pre napojenie na internet v spolupráci s mikroregiónom. Obec je čiastočne monitorovaná kamerovým systémom z dôvodu zvýšenia bezpečnosti.

Životné prostredie

Aj napriek tomu, že sa v obci nenachádzajú žiadne historické pamiatky, nachádza sa tu archeologické nálezisko, z ktorého nálezy majú dôležitý historický význam. Týmto nálezmi, ktoré majú medzinárodný význam by sa obec Moravany mohla podstatne zviditeľniť. Celkovou úpravou a skrášlením verejných priestranstiev v obci by sa obec mohla stať dostatočne atraktívna pre rozvojovú oblasť agroturistiky. Obec v rámci svojich možností rieši problém s povodňami a veterou eróziou, má začaté prípravy na realizáciu investičných projektov. Obec má zavedený separovaný zber odpadu, no bolo by prospešné vybudovanie zberného dvora a kompostoviska. V oblasti nevybudovanej kanalizácie existuje spoločný projekt odkanalizovania obcí nad 2000 ekvivalentov Trhovište – Bánovce n/O a Moravany, ktorý je v štádiu výberu dodávateľa stavby.

4.2 Slabé stránky (možnosti zlepšenia)

Územie

Slabou stránkou územia obce je, že leží mimo územie regionálneho záujmu, je umiestnené na území so stagnujúcim sa rozvojom priemyslu. Tento deficit je v budúcnosti možné nahradíť zapojením sa do mikroregionálnej spolupráce založenej na dynamike aktivít rozvoja. Zatiaľ takéto ciele mikroregiónu neboli definované. Napriek udržiavaniu prác neupravené a nesprístupnené archeologické nálezisko neprispieva k zviditeľneniu obce a rozvoju cestovného ruchu.

Ludské zdroje

Aj keď v oblasti demografickej štruktúry a sociálneho zloženia je v súčasnosti stav primeraný podmienkam v našej republike, tento trend však nie je veľmi priaznivý. Na zlej úrovni je aktívna politika zamestnanosti, predovšetkým u rómskeho obyvateľstva. To je z časti aj príčinou 8,43 % nezamestnanosti v obci. Zlepšenie je možno očakávať pri aktívnom zapojení obyvateľov do riešenia problémov rozvoja obce a vzdelávaním dospelých vo vzťahu ku zámerom obce, pretože v súčasnosti nie je na dostatočnej úrovni.

Sociálna infraštruktúra

Obec zaostáva vo svojom rozvoji hlavne v oblasti sociálnej, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a v oblasti služieb. Zlepšenie je potrebné v šírení osvety, ktorá ovplyvňuje sociálne vzťahy a rozvoj ďalších aktivít obyvateľstva.

Ekonomika

Rozvoj ekonomiky je slabou oblasťou. Podnikateľské subjekty ktoré sa v obci nachádzajú neprinášajú väčšiu pridanú hodnotu a nezvyšujú zamestnanosť v obci. Ak majú byť plnené ciele programu, vylepšenie stavu vyžaduje predovšetkým poľnohospodárska environmentálna výroba. V obci sa nachádzajú ložiská zemného plynu a gazolínu, ich zásoby však nepredpokladajú dlhodobú ťažbu. Slabyj je aj záujem obyvateľstva o väčšie podnikanie. Obec má aj napriek spracovaným projektom zatiaľ málo schválených finančných príspevkov.

Technická infraštruktúra

Hlavným problémom v tejto oblasti je chýbajúca kanalizácia, v nadväznosti na výstavbu čističky odpadových vôd. Tento problém je v súčasnosti v centre pozornosti obce, pretože je základnou prekážkou pre ďalší rozvoj modernej obce. Z dôvodu vylepšenia doplnkovej

cestnej siete je potrebné v obci vybudovať chodníky. Zlepšenie si vyžadujú aj cestné komunikácie.

Životné prostredie

Osobitnú ochranu si vyžaduje voda, ovzdušie a kontaminácia pôdy. Výsadba zelene by čiastočne zmiernila znečistenie ovzdušia a v neposlednom rade by skrášlila územie obce. Zlepšenie je potrebné v skrášlení verejných priestranstiev v obci a v okolí obce, lepšie vytvorenie podmienok pre rekreáciu a oddych občanov. Potrebné je aj riešenie veternej erózie poľnohospodárskej pôdy a zastavanej časti obce.

4.3 Príležitosti (šance využitia potenciálu)

Územie

Podmienky ktoré poskytuje toto územie – tradičné poľnohospodárstvo, životné prostredie, dobré cestné pripojenie na komunikáciu I. triedy vytvorí dobré predpoklady na rozvoj mikroregiónu. V obci sa nachádza dostatok použiteľných plôch na vylepšenie základnej infraštruktúry a vytvorenie podmienok pre rozvoj väčšieho podnikania. V blízkej budúcnosti sa predpokladá s ukončením ťažby plynu, preto je príležitosťou využiť dostatočný zdroj vody na tomto pozemku. Vo väzbe na vybudovanie rýchlosnej komunikácie, ktorá bude prechádzať cez katastrálne územie obce má lepší prístup turistov prispieť k rozvoju turistického ruchu.

Ludské zdroje

Je potrebné využiť dostatok voľnej pracovnej sily, ktorá má primeranú kvalifikáciu v oblastiach, ktoré sú stagnujúce a pre ďalší rozvoj perspektívnych oblastí. Pre riešenie nezamestnanosti obyvateľstva a pre jeho celkové zníženie je vhodné sa zamerať na nové smery, ktoré sú na trhu požadované. V oblasti riešenia rómskej komunity je potrebné sa zamerať na prácu s deťmi. Potrebná je lepšia osveta a komunikácia s obyvateľstvom.

Sociálna infraštruktúra

V oblasti rozvoja služieb zosúladiť túto oblasť so zámermi rozvoja mikroregiónu, postupne tieto chýbajúce služby rozširovať. Pre účely ordinácie obvodného lekára zabezpečiť miestnosť v novostavbe materskej školy. Obec sa bude snažiť vytvárať taktiež aj podmienky pre rozvoj spoločenstiev. V časti Lučkovce sa nenachádza žiadna predajňa potravín čo vytvára priestor pre riešenie tohto problému. Pripravený projekt Centra pre občanov má zabezpečiť vybudovanie miesta pre oddych a rôzne aktivity hlavne pre seniorov. Vybudovanie knižnice by zlepšilo podmienky pre vzdelávanie, hlavne pre obyvateľov v predprodukčnom veku. Vybudovaný amfiteáter je možné lepšie a častejšie využívať v prípade jeho zastrešenia. Existencia štúdie na vybudovanie medziobecnej cyklotrasy je dobrým predpokladom na jeho reálne vybudovanie, čo výrazne podporí príliv turistov. Spolupráca s mikroregiónom môže vo veľkej miere prispieť k investičným projektom, ktoré by obec samostatne nemohla realizovať. Nezanedbateľná je aj cezhraničná spolupráca s Ukrajinskou obcou.

Ekonomika

Na základe podpory podnikateľov, partnerských vzťahov mikroregiónu je možno využiť štrukturálne fondy EÚ. Týka sa to hlavne rozvoja malého a stredného podnikania, voľné ludské zdroje sú predpokladom pre rozvoj chýbajúcich služieb s možnosťou rozvíjať pracovné príležitosti. S týmto zámerom súvisí aj rozvojový marketing, ktorý by mal byť

vykonávaný obcou. Obec ako subjekt územnej spolupráce môže využívať rôzne finančné príspevky z fondov EU, ako aj z VÚC.

Technická infraštruktúra

Prvoradou aktivitou pre obec je výstavba kanalizácie s výstavbou ČOV. S tým súvisí aj vybudovanie chodníkov na ktoré už obec má pripravený projekt. Je potrebné zlepšiť informovanosť obyvateľov prostredníctvom web stránky obce na internete, ktorý obec zabezpečila pripojením na optický kábel. Propagácia obce môže byť realizovaná uskutočnením rôznych spoločensko – kultúrnych podujatí, rôznymi propagačnými a upomienkovými predmetmi. Obec chce zvýšiť napojenie obyvateľov na verejný vodovod zo súčasných 57,06 % na 100%. Čiastočný kamerový systém v obci znížil kriminalitu a zvýšil bezpečnosť, čo si vyžaduje dobudovanie kamerového systému vo všetkých potrebných miestach, na čo má obec pripravený projekt. V rámci zlepšenia informovanosti je potrebné zjednotenie súpisných čísel domov a realizácia smerových a informačných tabúľ.

Životné prostredie

Obec v rámci možností môže využiť podporné fondy na rozvoj vidieka pre zlepšenie kvality života občanov a zachovanie kultúrneho dedičstva, vybudovanie vhodných cyklotrás, zrealizovanie odpadového zberného dvora a kompostoviska a možnosť čerpania finančných prostriedkov na životné prostredie z príslušných fondov. Eliminácia pôdnej erózie a protipovodňové opatrenia zvýšia nielen bezpečnosť a ochranu majetku obyvateľov, ale prispejú aj k skrášleniu obce.

4.4 Riziká (hrozby a limity)

Územie

Medzi hlavné riziká patrí nedostatočný záujem podnikateľov pre spoločné akcie a účelová spolupráca na mikroregionálnej úrovni. Pre uvažované zámery rozvoja obce s väzbou na fondy EÚ to môže byť nedostatočná previazanosť projektov a nedostatok financií, ktoré je možné získať, nemožnosť získať zdroje spolufinancovania projektov zo štátneho rozpočtu. Podmienkou je spracovanie stratégie mikroregiónu. Rizikom je aj neskoré vybudovanie diaľnice D1 Budimír-Michalovce-Záhor /hraničný prechod s Ukrajinou/ a s výstavba vysoko-rýchlosnej trate Bratislava – Zvolen – Košice – hranica s Ukrajinou.

Ludské zdroje

Aj keď je situácia v oblasti ľudských zdrojov priaznivá, nedostatočné výsledky predložených projektov rozvoja, trvalý stav sociálnej klímy a pretrvávajúci nezáujem obyvateľstva o angažovanie sa na riešení aktivít rozvoja obce môže byť príčinou poklesu životnej úrovne, migrácia a zvyšovanie nezamestnanosti obyvateľov. Dôležitou oblasťou je neriešenie rómskej otázky v obci.

Sociálna infraštruktúra

Rizikom sú predovšetkým nedostatočné projekty na podporu riešenia nezamestnanosti, ktorá je v popredí záujmu rozvojovej politiky, ďalej sú to okolnosti, ktoré skomplikovali prísun zdrojov z EÚ. Zhoršenie životnej úrovne môže nastať stagnáciou služieb občianskej vybavenosti, ale aj služieb pre cestovný ruch.

Ekonomika

Primárnym rizikom je nedostatok financií, nezáujem investorov a partnerov mikroregiónu podieľať sa na rozvojových zámeroch. Sekundárnym je nedostatočná pripravenosť obce na manažment rozvoja, slabý marketing pre získavanie partnerov k podnikaniu a investovaniu. V neposlednej rade nedostatočne pripravené projekty rozvoja.

Technická infraštruktúra

Príčinou rizika je schválená ale zatiaľ nerealizovaná výstavba diaľnice a rýchlosnej trate, čím pretrváva komunikačná izolácia územia obce vo vzťahu k ľahšej dostupnosti investorov. Ďalšou príčinou môže byť nedostatok financií pre obnovu a rozširovanie nových sietí.

Životné prostredie

Nedostatok podpory a žiadanych financií na výstavbu kanalizácie, ktorá je prvoradou aktivitou obce, ale aj finančné nezabezpečenie projektov životného prostredia. Rizikom sú aj zvýšené investície podľa smerníc EÚ na životné prostredie.

4.5 Zhrnutie SWOT

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • dobré podmienky pre poľnohospodársku produkciu • 61 % produktívneho obyvateľstva • záujem predstaviteľov obce o rozvoj • vybudovaný vodovod • vybudované športovo-oddychové zóny • pripravené investičné projekty • podpora podnikania • voľné priestory pre ekonomické aktivity • spolupráca so susednými obcami • začiatok cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou • organizovanie kultúrno-spoločenských podujatí • podzemné siete, optický kabel • zavedený separovaný zber odpadu • nízka kriminalita, kamerový systém • existencia archeologického náleziska • voľné kapacity ľudských zdrojov 	<ul style="list-style-type: none"> • nedefinované ciele mikroregiónu • nedostatočná politika zamestnanosti • malá aktivita obyvateľov na rozvoji • malý záujem o väčšie podnikanie v obci • zaostávanie v sociálnej starostlivosti • neexistencia silných podnikateľov • nedostatočné služby pre obyvateľov a turistov • neriešenie rómskej problematiky mimo rámca nadregionálneho záujmu • chýba kanalizácia a chodníky • pôdna erózia • občasné povodne • nevyužitý potenciál pre cestovný ruch • neupravené archeologické nálezisko • málo schválených finančných príspevkov
Príležitosti (šance)	Riziká (hrozby)
<ul style="list-style-type: none"> • vybudovanie diaľnice • partnerstvo v mikroregióne Poondavie • využitie štrukturálnych fondov EÚ • zlepšenie celoživotného vzdelávania • rozšírenie poskytovaných služieb • zlepšenie informovanosti obyvateľov • zlepšenie propagácie obce • rozvoj agroturistiky • rozvojový marketing • využitie fondov EÚ pre infraštruktúru • podpora rozvoja podnikania • využitie kohézneho fondu pre oblasť ŽP • neexistencia kanalizácie a čističky • stúpajúci trend nezamestnanosti • možnosť rozvinutia spolupráce s Ukrajinskou obcou 	<ul style="list-style-type: none"> • nevybudovaná kanalizácia, ČOV • nezáujem investorov • nedostatok informácií • pomalá výstavba rýchlosnej trate • nedostatočné partnerstvá • nepripravená stratégia mikroregiónu • zvýšenie kvalitatívnych noriem EÚ • odliv kvalifikovanej sily • povodne a pôdna erózia • neriešenie rómskej otázky • stagnácia služieb

5. Stratégia a ciele programu

5.1 Vymedzenie smeru stratégie obce

Obec Moravany so svojím územím a obyvateľstvom vytvára priestor, ktorý má nezastupiteľný spoločenský, kultúrny, ekologický a hospodársky význam. Program je založený na vedomí jeho svojbytných hodnôt predovšetkým s ohľadom na kombináciu zostávajúceho charakteru vidieka s tradičným poľnohospodárstvom a ako súčasť mikroregiónu.

Stratégia je zameraná na zdravý a komplexný vývoj obce v rámci trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti v celkovom kontexte regionálnej politiky Slovenskej republiky a Európskej únie.

Hlavným zmyslom tvorby stratégie programu je vytvoriť organizačné a ekonomicke podmienky k podneteniu podpory obyvateľov a samosprávy k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o zvýšenie kvality života na základe harmonického rozvoja zdravého životného prostredia, udržovania prírodných a kultúrnych hodnôt územia a rozvoja hospodárstva.

Formulovanie stratégie obce Moravany vychádza z analýzy jej hlavných problémov, zisťovania ich príčin a hľadaní riešenia na základe analýzy potenciálnych možností pre rozvoj ako aj stanovených predpokladov a podmienok reálnosti splnenia definovaných cieľov pre riešenie problémov na dané obdobie.

Stratégia je stanovená strategickými cieľmi na najvyššej úrovni programu (globálne, strategické ciele), ktorími sú formulované vízie. Predstavujú pohľad do budúcnosti na najbližších 5 až 7 rokov.

Rozvojová stratégia predstavuje nový integrovaný prístup, ktorý je v súčasnosti zameraný na problém ekonomickeho zaostávania územia a regiónov. Medzi identifikované zaostávajúce regióny patrí aj územie KSK a teda aj obec Moravany.

Z predchádzajúceho vyplýva aj finančná podpora pre tento región. Pretože podmienkou je súlad cieľov obce s vyššími programami je v rámci definovania cieľov vykonaný ich výber a porovnávanie. Program rozvoja je predkladaný, ako súčasť žiadosti o podporu.

Pri spracovaní cieľov bol daný dôraz na jednoduchosť a zrozumiteľnosť s ohľadom na participáciu zástupcov občanov. Definovanie cieľov je vykonané v jasnej štruktúre so strohým textovým popisom. Je výsledkom práce a súčinnosti pracovnej skupiny zloženej zo zástupcov samosprávy, rôznych pracovných skupín a obyvateľstva.

5.2 Strategické ciele

Sú formulované v súlade s analýzou problémov obce, možnosťami ich riešenia, ako aj s ohľadom na využitie ďalších potenciálnych možnosti pre rozvoj. Na základe zhodnotenia zhromaždených informácií, ich analýzy a stanovených predpokladov, navrhuje obec Moravany na obdobie 2014 až 2020 globálny cieľ:

Zlepšiť kvalitu života obyvateľov obce Moravany s využitím jej potenciálu pri dodržiavaní trvalo udržateľného rozvoja,

ktorý je napĺňaný nasledujúcimi strategickými cieľmi:

Strategické ciele

- 1. Zlepšenie životného prostredia**
- 2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovanie historických hodnôt**
- 3. Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky**

Tieto strategické ciele definujú stratégiu programu obce Moravany. Ich podrobnejší popis je vykonaný v nasledujúcej štruktúre:

- a) Porovnanie strategických cieľov s cieľmi, opatreniami a prioritami vyšších programových dokumentov (NSRR SR 2030, PD SR 2020 a jej programy, PHaSR KSK),
- b) definícia špecifických cieľov,
- c) podrobnejší popis jednotlivých špecifických cieľov a ich zabezpečenie formou opatrení a jednotlivých aktivít,
- d) definovanie priorit jednotlivých cieľov (dotazník poslancov - odsúhlásenie cieľov a priorit),
- e) realizácia stratégie (finančné, časové, organizačné) a jej riadenie je popísané v samostatnej kapitole (plán programu).

5.3 Súlad strategických cieľov voči vyšším programovým dokumentom

Porovnávanie súladu cieľov je vykonávané z dôvodu možnosti získania finančných zdrojov z verejných fondov SR, EÚ a pod., ako aj pre koordináciu programu rozvoja celého regiónu KSK (NUTS III).

Nedostatkom pre koordináciu cieľov a partnerstva s ohľadom na špecifická obce je, že neexistuje žiadny programový dokument na úrovni mikroregiónu, len účelové partnerstvá pri jednotlivých spoločných projektoch. Program rozvoja obce Moravany má prispieť k jeho formulovaniu.

Porovnávanie strategických cieľov je vykonávané vo vzťahu k cieľom Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR 2030, Partnerskej dohody SR 2014 - 2020 s Európskou Úniou, jej operačnými programami a PHaSR VÚC KSK.

5.3.1 Národná stratégia regionálneho rozvoja SR 2030

Strategickým cieľom SR na obdobie 2014 – 2030 podľa Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR je:

„Integrovaným a výsledkovo orientovaným prístupom k regionálnemu rozvoju a na základe využitia vnútorného potenciálu regiónov zvýšiť do roku 2030 adaptabilitu, konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov pri súčasnom zvyšovaní kvality života ich obyvateľov a pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja“.

Pre územie VÚC KSK Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR 2030 sú zadefinované nasledujúce strategické ciele a prioritné oblasti:

- Strategické ciele pre územie KSK:
  1. posilnenie produktivity a konkurencieschopnosti kľúčových a perspektívnych odvetví priemyslu a služieb najmä s dôrazom na ich exportnú výkonnosť a inovácie produktov, procesov a služieb,
  2. vytvorenie silného metropolitného centra Košice – Prešov,
  3. komplexný rozvoj a posilnenie vidieka na hospodárstvo regiónu,
  4. vytváranie podmienok pre rozvoj zelenej ekonomiky a tzv. zelených pracovných príležitostí.
- Prioritné oblasti:
  1. PO 1: Veda, výskum a inovácie,
  2. PO 2: Ľudské zdroje,
  3. PO 3: Zamestnanosť,
  4. PO 4: Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie,
  5. PO 5: Životné prostredie, zmeny klímy a obnoviteľné zdroje energie.

5.3.2 Partnerská dohoda SR na roky 2014 - 2020

Partnerská dohoda SR na roky 2014 - 2020 je vzťah medzi Slovenskou republikou a Európskou úniou, ktorý vymedzuje rámec čerpania finančných zdrojov pre SR pre napĺňanie Národnej stratégie SR 2030.

Obsahuje podrobnejší analýzu SR v rôznych oblastiach a určuje rámec rozvojových oblastí. Tie sú rozpracované v ďalších programoch, ktoré budú jednotlivo schvaľované, monitorované a hodnotené EÚ.

Návrhy programov sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

1.	Výskum a inovácie	6.	Efektívna verejná správa
2.	Integrovaná infraštruktúra	7.	Program rozvoja vidieka
3.	Ludské zdroje	8.	Technická pomoc
4.	Kvalita životného prostredia	9.	Programy Európskej územnej spolupráce
5.	Integrovaný regionálny operačný Program	10.	Rybné hospodárstvo

Jednotlivé Programy s tematickými cieľmi s rozpadom na priority a špecifické ciele sú uvedené v prílohe.

5.3.3 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja VÚC KSK

Obec Moravany patrí do územia Košického samosprávneho kraja, preto je pre program rozvoja obce relevantný s PHaSR VÚC KSK. Ten sa pravdepodobne na nasledujúce plánované obdobie bude spracovať v priebehu roku 2014, alebo 2015, keďže predchádzajúce programové obdobie PHaSR KSK skončilo v roku 2013. Relevantnosť cieľov je v súlade s doterajším PHaSR KSK. Po schválení PHaSR KSK bude možné spracovať relevantnosť tohto dokumentu s aktuálnym PHaSR KSK. Je vysoko pravdepodobné, že program rozvoja obce bude vo všetkých cieľoch relevantný s PHaSR KSK, pretože obidva majú byť spracované v súlade s tými istými už spracovanými vyššími programovými dokumentmi. Je pravdepodobné, že PHaSR KSK sa bude koncipovať na základe spolupráce s obcami KSK pri využití novej metodiky spracovania PHaSR, nového prístupu programovania a k takejto forme spracovania programu bude tento program rozvoja obce použitý ako podklad spolu s ďalšími už spracovanými PHaSR obciami na základe princípu programovania regionálneho rozvoja „zdola – nahor“.

5.3.4 Súlad strategických cieľov obce voči Národnej stratégii regionálneho rozvoja SR 2030

Relevantnosť cieľov obce voči Národnej stratégii SR 2030 je jasne vyjadrená v nasledujúcej tabuľke:

Ciele obce	Ciele NSRR SR 2030	Prioritné oblasti NSRR SR 2030
1. Zlepšenie životného prostredia	4. vytváranie podmienok pre rozvoj zelenej ekonomiky a tzv. zelených pracovných príležitostí	5. PO 5: Životné prostredie, zmeny klímy a obnoviteľné zdroje energie
2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovanie historických hodnôt	3. komplexný rozvoj a posilnenie vidieka na hospodárstve regiónu	4. PO 4: Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie
3. Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky	1. posilnenie produktivity a konkurencieschopnosti kľúčových a perspektívnych odvetví priemyslu a služieb najmä s dôrazom na ich exportnú výkonnosť a inovácie produktov, procesov a služieb	1. PO 1: Veda, výskum a inovácie 3. PO 3: Zamestnanosť 4. PO 4: Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie

5.3.5 Súlad strategických cieľov obce s Partnerskou dohodou SR 2030 a jej jednotlivými programami

Partnerská dohoda SR 2020 obsahuje analytický popis problémových oblastí SR vychádzajúcich z Národnej stratégie regionálneho rozvoja s prienikom cieľov v Národnom programe reforiem SR 2014 – 2020, Stratégii Európa 2020 a ďalších stratégií. Ciele sú podrobnejšie rozpracované do konkrétnych rozvojových programov eliminujúcich jednotlivé problémy vo forme operačných programov. Aj keď PD SR 2020 sleduje v prvom rade finančné zabezpečenie príspevkov z EÚ, sú tieto finančné zdroje len doplnkové a môžu byť použité len na časť prienikových cieľov zlepšenia životných podmienok v SR, ale ich objem podstatne vplýva na možné výdavky spojené s dosahovaním väčšiny cieľov národnej stratégie. Súlad cieľov obce je preto upriamený na programy obsiahnuté v PD SR 2020 uvedených v nasledujúcej tabuľke.

Ciele obce	Program PD SR 2020
1. Zlepšenie životného prostredia	OP Životné prostredie Program rozvoja vidieka
2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovanie historických hodnôt	Integrovaný regionálny OP Program rozvoja vidieka OP ľudské zdroje
3. Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky	Program rozvoja vidieka OP Ľudské zdroje OP Inovácie a výskum Integrovaný regionálny OP

6. Špecifické ciele programu

Formulované strategické ciele programu obce vyjadrujú súčasne stanovené priority riešenia problémov na základe ohodnotenia cieľov predstaviteľmi obce. Podrobnejšie stanovenie priorit na úrovni špecifických cieľov je vykonané v tabuľke (dotazník poslanca) ohodnotením týchto cieľov.

Popis na úrovni špecifických cieľov je vykonaný s ohľadom na zabezpečenie ich implementácie v tejto štruktúre:

- a) strategický cieľ a zoznam jeho špecifických cieľov
- b) popis jednotlivých špecifických cieľov je v štruktúre takto rozdelený:
  - obsah cieľa
  - opatrenia
  - merateľné výstupy

6.1 Strategický cieľ č.1 – Riešenie životného prostredia

Na dosiahnutie tohto strategického cieľa boli obcou stanovené tieto špecifické ciele:

Špecifické ciele

1.1 Riešenie odpadového hospodárstva a skrášlenie obce

1.2 Zabezpečenie proti povodniám a veterným eróziám

6.1.1 Popis cieľov

Špecifický cieľ č. 1.1 - Riešenie odpadového hospodárstva a skrášlenie obce

Hlavnou prioritou obce v súčasnosti je riešenie kanalizácie a s ňou súvisiaca výstavba čističky odpadových vôd. K naplneniu cieľa bráni nedostatok finančných zdrojov, ktorú chce obec získať z fondov zameraných na životné prostredie. Riešenie tohto problému súvisí tiež s cieľmi pre rozvoj agroturistiky. Ďalšie opatrenia sú zamerané na riešenie domového odpadu a to vybudovaním dvora separovaného odpadu a vybudovanie kompostoviska. Existujúce nelegálne skládky je potrebné zlikvidovať a skultivovaliť. Skrášlenie obce a okolia má priamy vplyv na kvalitu bývania obyvateľov a rozvoj cestovného ruchu. V určitej miere je toto opatrenie podmienené dokončením verejnej kanalizácie.

- 1.1.1. **Opatrenie:** Výstavba kanalizácie
- 1.1.2. **Opatrenie:** Vybudovanie dvora separovaného odpadu
- 1.1.3. **Opatrenie:** Vybudovanie kompostoviska
- 1.1.4. **Opatrenie:** Skrášlenie obce a okolia
- 1.1.4.1. **Aktivity:** Výsadba zelene, Úprava a vyčistenie ulíc
- 1.1.5. **Opatrenie:** Likvidácia nelegálnych skládok

Merateľné výstupy: vybudovaná kanalizácia, zlikvidované nelegálne a nebezpečné skládky (počet), vybudovaný dvor separovaného odpadu, vybudované kompostovisko, skrášlené ulice a okolie obce (lokality).

Špecifický cieľ č. 1.2 - Zabezpečenie proti povodniám a veterným eróziám

Stále opakujúci a pretrvávajúci problém občasných povodní rieši tento špecifický cieľ a to vybudovaním odtokových kanálov dažďovej vody v lokalite Moravany a Lučkovce. Výstavbou vodných záchytných nádrží sa výrazne zníži riziko povodní v obci. Proti veterným eróziám obec pripravila opatrenie na výsadbu stromoradia – vetrolamov v severnej časti obce a zo severnej časti poľnohospodárskej pôdy.

1.2.1. **Opatrenie:** Výstavba kanálov proti povodniám

1.2.1.1. **Aktivity:** Výstavba kanálu v časti Lučkoviec, Výstavba kanálu v Moravanoch

1.2.2. **Opatrenie:** Výstavba vodných nádrží

1.2.3. **Opatrenie:** Ochrana obce proti veterným eróziám

1.2.3.1. **Aktivity:** Výsadba stromoradia v severnej časti obce, Výsadba stromoradia zo severnej časti poľnohospodárskej pôdy

Merateľné výstupy: vybudované kanály proti povodniám (m/lokalita), vodné nádrže (počet), vysadené stromoradia (m/lokalita).

6.2 Strategický cieľ č.2 – Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovania historických hodnôt

Na dosiahnutie tohto strategického cieľa boli obcou stanovené tieto špecifické ciele:

Špecifické ciele

2.1. **Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzdelávania**

2.2. **Podpora informačných zdrojov, akcií a inštitúcií**

6.2.1 Popis cieľov

Špecifický cieľ č. 2.1 – Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzdelávania

Občianska vybavenosť je jednou z vecí, ktoré priamo vplývajú na život a komfort bývania v obci. Tento špecifický cieľ obsahuje: vybudovanie chodníkov, oddychového centra, oddychovej zóny v centre obci, dobudovanie kamerového systému, rozšírenie kapacity a modernizácia Materskej škôlky, zriadenie ordinácie obvodného lekára, zriadenie obecnej knižnice, zastrešenie amfiteátra, podporu celoživotného vzdelávania, riešenie rómskej otázky a propagáciu archeologického náleziska. Všetky opatrenia sú vyvodené z predchádzajúcej analýzy.

2.1.1. **Opatrenie:** Vybudovanie chodníkov v obci

- 2.1.2. **Opatrenie:** Vybudovanie oddychového centra
- 2.1.3. **Opatrenie:** Vybudovanie oddychovej zóny v centre obce
- 2.1.4. **Opatrenie:** Dobudovanie monitorovacieho kamerového systému
- 2.1.5. **Opatrenie:** Rozšírenie kapacity a modernizácia materskej škôlky
- 2.1.6. **Opatrenie:** Zriadenie ordinácie obvodného lekára
- 2.1.7. **Opatrenie:** Zriadenie obecnej knižnice
- 2.1.8. **Opatrenie:** Zastrešenie amfiteátra
- 2.1.9. **Opatrenie:** Podpora celoživotného vzdelávania
- 2.1.10. **Opatrenie:** Riešenie Rómskej otázky
- 2.1.10.1. **Aktivity:** Vzdelávanie dospelých, Šírenie osvetky, Podpora aktivít s deťmi
- 2.1.11. **Opatrenie:** Propagácia archeologického výskumu
- 2.1.11.1. **Aktivity:** Propagácia náleziska, Zaradenie náleziska do chráneného pásma, Úprava archeologického náleziska, Sprístupnenie archeologického náleziska verejnosti

Merateľné výstupy: vybudované chodníky (m), oddychové centrum, oddychovej zóny v centre obce, dobudovaný kamerový systém (lokality), počet zvýšenej kapacity detí v materskej škôlke, zmodernizovaná MŠ, zriadená ordinácia lekára (počet), zriadená obecná knižnica (počet), zastrešený amfiteáter, počet zrealizovaných projektov celoživotného vzdelávania, počet vzdelávacích projektov pre marginalizované rómske komunity, spropagované a upravené archeologické nálezisko (počet propagácií, počet návštěvníkov) materská a základná škola, počet vzdelávacích aktivít, zrekonštruovaný miestny rozhlas, VN trafostanice a osvetlenie.

Špecifický cieľ č. 2.2 – Rozvoj informačných zdrojov, údajov, akcií a inštitúcií

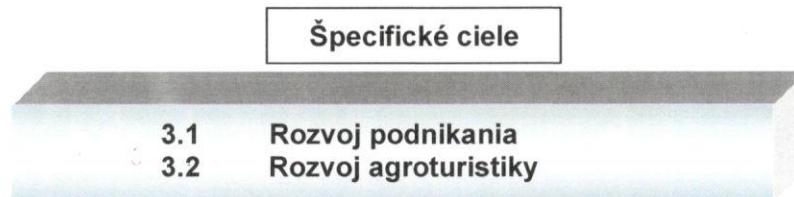
Špecifický cieľ 2.2 má prispieť k zlepšeniu orientácie v obci, zlepšeniu propagácie obce pre podporu turizmu, zvýšeniu spoločenských a športových podujatí a zlepšenie spolupráce s mikroregiónom Poondavie a Ukrajinskou obcou Velikij Berezniij. Cieľ má prispieť k zvýšeniu komfortu bývania, k prilákaniu turistov a zlepšeniu partnerstva s inými lokálnymi samosprávami a subjektmi územnej spolupráce. Ďalej má prispieť k spracovaniu mikroregionálnej stratégie.

- 2.2.1. **Opatrenie:** Zjednotenie súpisných čísel domov
- 2.2.2. **Opatrenie:** Osadenie informačných a smerových tabúl
- 2.2.3. **Opatrenie:** Zlepšenie propagácie obce
- 2.2.3.1. **Aktivity:** Spracovanie propagačných materiálov obce, inovácia web stránky
- 2.2.4. **Opatrenie:** Organizovanie kultúrno – spoločenských podujatí
- 2.2.5. **Opatrenie:** Zlepšenie spolupráce obce s mikroregiónom
- 2.2.5.1. **Aktivity:** Spolupráca pri spracovaní projektov na mikroregionálnej úrovni, Vypracovanie Programu rozvoja mikroregiónu
- 2.2.6. **Opatrenie:** Rozšírenie športových aktivít
- 2.2.7. **Opatrenie:** Rozvoj cezhraničnej spolupráce
- 2.2.7.1. **Aktivity:** Dohoda o spolupráci s Ukrajinskou obcou Velikij Berezniij

Merateľné výstupy: zjednotené označenie súpisných čísel na domoch (počet), osadené informačné a smerové tabule (počet), spracované propagačné materiály (počet), inovovaná web stránka obce (mapa web stránky), počet kultúrno – spoločenských podujatí (počet návštěvníkov), počet spoločných projektov na mikroregionálnej úrovni, vypracovaný program rozvoja mikroregiónu, nové športové aktivity (počet), platné dohoda o spolupráci s Ukrajinskou obcou Velikij Berezniij (počet spoločných podujatí).

6.3 Strategický cieľ č.3 – Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky

Na dosiahnutie tohto strategického cieľa boli obcou stanovené tieto špecifické ciele:

6.3.1 Popis cieľov

Špecifický cieľ č. 3.1 – Rozvoj podnikania

V oblasti podnikania na uskutočnenie určených opatrení obec prispeje pripravením podmienok spolupráce s podnikateľmi a prípravou zámerov tak v oblasti agroprodukcie, ako aj v podnikaní. Orientácia tretieho opatrenia sleduje nielen rozšírenie služieb v obci, ale aj zlepšenie doteraz poskytovaných služieb. Je preto dôležité vytvoriť v partnerstve „obec – podnikateľ“ aktivity, ktoré vyplývajú z potenciálu obce a podnikateľov, teda zameranie opatrení na poľnohospodárstvo s čím súvisí ďalší špecifický cieľ.

3.1.1. Opatrenie: Podpora malých podnikateľov

3.1.1.1. Aktivity: Poskytovanie poradenstva pri podnikaní, Pomoc pri realizácii podnikateľského zámeru

3.1.2. Opatrenie: Podpora tradičného poľnohospodárstva

3.1.2.1. Aktivity: Poskytovanie poradenstva pri podnikaní, Pomoc pri realizácii podnikateľského zámeru, podpora predaja poľnohospodárskych produktov z dvora

3.1.3. Opatrenie: Podpora rozširovania služieb v obci

3.1.3.1. Aktivity: Spracovanie zoznamu chýbajúcich služieb, Zriadenie prevádzok v spolupráci s podnikateľmi

Merateľné výstupy: zvýšený počet podnikateľov a SHR v obci, počet akcií s propagáciou tradičných poľnohospodárskych produktov a SHR, počet novovytvorených služieb v obci.

Špecifický cieľ č. 3.2 – Rozvoj agroturistiky

Tento špecifický cieľ je stanovený v súvislosti s potenciálom obce využiť danosti územia pre turistický ruch a agroturistiku. V súvislosti s predpokladanou výstavbou diaľnice a tým aj dostupnosti do obce je vhodné vybudovať cyklotrasy a turistického ubytovania, čím sa zvýši atraktivita územia obce Moravany. Na tento cieľ má podstatný vplyv aj dobudovanie športovo odychových zón, ktoré sú uvedené v špecifickom cieli 2.1.

3.2.1. Opatrenie: Vybudovanie cyklotrás

3.2.1.1. Aktivity: Vysporiadanie pozemkov pod navrhnutými cyklotrasami, vybudovanie cyklotrasy

3.2.2. Opatrenie: Vybudovanie ubytovacieho zariadenia

3.2.2.1. Aktivity: Začatie realizácie spracovaného projektu

Merateľné výstupy: vybudované cyklotrasy (m), vybudované ubytovacie zariadenie (počet lôžok).

5.4 Štruktúra cieľov

(s rozdelením na špecifické ciele a opatrenia)

1. Zlepšenie životného prostredia

1.1. Zlepšenie odpadového hospodárstva a skrášlenie obce

- 1.1.1. Výstavba kanalizácie
- 1.1.2. Vybudovanie dvora separovaného odpadu
- 1.1.3. Vybudovanie kompostoviska
- 1.1.4. Skrášlenie obce a okolia
- 1.1.5. Likvidácia nelegálnych skládok

1.2. Zabezpečenie ochrany proti povodniám a vaterným eróziám

- 1.2.1. Výstavba kanálov proti povodniám
- 1.2.2. Výstavba zadržiavacích vodných nádrží
- 1.2.3. Výsadba stromoradia – vetrolamov

2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovania historických hodnôt

2.1. Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzdelávania

- 2.1.1. Vybudovanie chodníkov v obci
- 2.1.2. Vybudovanie oddychového centra
- 2.1.3. Vybudovanie oddychovej zóny v centre obce
- 2.1.4. Dobudovanie monitorovacieho kamerového systému
- 2.1.5. Rozšírenie kapacity a modernizácia Materskej škôlky
- 2.1.6. Zriadenie ordinácie obvodného lekára
- 2.1.7. Zriadenie obecnej knižnice
- 2.1.8. Zastrešenie amfiteátra
- 2.1.9. Podpora celoživotného vzdelávania
- 2.1.10. Riešenie Rómskej otázky
- 2.1.11. Propagácia archeologického výskumu

2.2. Podpora informačných zdrojov, akcií a inštitúcií

- 2.2.1. Zjednotenie súpisných čísel domov
- 2.2.2. Osadenie informačných a smerových tabúľ
- 2.2.3. Zlepšenie propagácie obce
- 2.2.4. Organizovanie kultúrno – spoločenských podujatí
- 2.2.5. Zlepšenie spolupráce obce s mikroregiónom
- 2.2.6. Rozšírenie športových aktivít
- 2.2.7. Rozvoj cezhraničnej spolupráce

3. Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky

3.1. Rozvoj podnikania

- 3.1.1. Podpora malých podnikateľov
- 3.1.2. Podpora tradičného poľnohospodárstva
- 3.1.3. Podpora rozširovania služieb v obci

3.2. Rozvoj agroturistiky

- 3.2.1. Vybudovanie cyklotrás
- 3.2.2. Vybudovanie ubytovacieho zariadenia

7. Realizačný plán programu

Základom plánu programu obce je:

- finančný plán s jeho časovým plnením,
- ktorý súčasne určuje aj harmonogram vecného postupu (postup realizácie jednotlivých cieľov formou konkrétnych projektov).

Druhou podmienkou (podmieňuje aj prvú) je:

- organizácia a
- kvalitný manažment pre proces naplňovania programu.

7.1 Finančné zabezpečenie

Pre finančný plán je možno vychádzať zo súčasných podmienok a očakávaných predpokladov získavania zdrojov na realizáciu programu. Na základe hlavných princípov programovacieho obdobia 2014 - 2020 EÚ (spoločný finančný strategický rámec EÚ, princíp partnerstva, mechanizmus tematickej koncentrácie, viacfondový prístup, integrovaný prístup k stratégii územného rozvoja, plnenie kondicionalít – podmienenosť, princíp doplnkovosti) je zrejmé, že aktivity vykonávané za účelom dosiahnutia rozvoja lokálneho rozvoja majú byť financované z viacerých zdrojov. Pri realizácii jednotlivých projektov môžu byť využívané verejné zdroje, fondy EÚ, vlastné zdroje, externé zdroje a súkromné zdroje.

Odhad realizácie program vychádza z týchto očakávaných zdrojov:

a) Verejné financovanie

Za financovanie z verejných zdrojov je možné považovať príspevok zo štátneho rozpočtu formou spolufinancovania schválených projektov z fondov EÚ vo výške 5 – 50%, podľa Stratégie financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 – 2020 v SR.

Verejné financovanie je možné využiť z fondov, alebo príspevkami z jednotlivých úradov ústrednej štátnej správy spadajúcich do niektorých zo štátnych kapitol štátneho rozpočtu, alebo spolufinancovanie s regionálnou samosprávou KSK.

b) Fondy EÚ

Sú to predovšetkým alokované zdroje Európskou úniou určené pre napĺňanie Stratégie Európa 2020. Rozpočet EÚ na obdobie rokov 2014 – 2020 je predpokladaný vo výške 960 mld. €. Európska únia schvaľuje príspevky na predložené projekty cez štrukturálne fondy (Európsky fond regionálneho rozvoja - ERDF, Európsky sociálny fond – ESF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka, Európsky fond pre námorné a rybné hospodárstvo, Kohézny fond, Európsky poľnohospodársky záručný fond, Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých, Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby, LIFE+, a iné iniciatívy spoločenstva a finančné mechanizmy.

Slovenská republika predpokladá finančné príspevky EÚ pre zabezpečenie svojej stratégie na roky 2014 – 2020 na základe Partnerskej dohody s EÚ vo výške 15,3 mld.€.* Alokácia finančných zdrojov pre jednotlivé operačné programy je uvedené v nasledujúcej tabuľke:

	Operačný program	Riadiaci orgán	Alokácia 2014-20
1.	Výskum a inovácie	MŠVVŠ SR	2,2 mld. €*
2.	Integrovaná infraštruktúra	MDVRR SR	4 mld. €*
3.	Ludské zdroje	MPSVR SR	2 mld. €*
4.	Kvalita životného prostredia	MŽP SR	3,1 mld. €*
5.	Integrovaný regionálny Operačný Program	MPRV SR	1,8 mld. €*
6.	Efektívna verejná správa	MV SR	278,5 mil. €*
7.	Technická pomoc	ÚV SR	169 mil. €*
8.	Program rozvoja vidieka	MPRV SR	1,54 mld. €*
9.	Programy Európskej územnej spolupráce	-	223,3 mil. €*
10.	Rybň hospodárstvo	-	-
	SPOLU		15,3 mld. €*

*uvedená suma je len informatívna, presné sumy budú známe až po schválení všetkých operačných programov EK

Programy Európskej územnej spolupráce:

	Programy cezhraničnej spolupráce	Riadiaci orgán
1.	Slovenská republika – Česká republika 2014 - 2020	MPRV SR
2.	Slovenská republika – Rakúsko 2014 - 2020	MPRV SR
3.	Poľsko - Slovenská republika 2014 - 2020	MPRV SR
4.	Maďarsko - Slovenská republika 2014 - 2020	MPRV SR
5.	ENI Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina 2014 - 2020	MPRV SR
	Programy národnej spolupráce	
6.	Stredná Európa	ÚV SR
7.	ETC Dunaj	ÚV SR
	Programy medziregionálnej spolupráce	
8.	INTERREG	MH SR
9.	ESPON	MDVRR SR
10.	INTERACT	BSK – RO, MH SR – Národný kontaktný bod
11.	URBACT	MDVRR SR

c) Ďalšie zdroje

- vlastné zdroje:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Moravany musí obec finančne zabezpečiť v prvom rade vlastnými finančnými zdrojmi pri každom opatrení. Podiel nákladov na jednotlivé opatrenia z vlastných zdrojov sa bude lísiť podľa špecifika daného opatrenia a možnosti získania finančných zdrojov z iných zdrojov. Predpokladá sa že pri realizácii projektov s podporou finančných príspevkov z ďalších zdrojov bude minimálne spolufinancovanie 5%. Jednotlivé projekty však budú spolufinancované rôznym podielom, podľa ich typu a finančnej náročnosti. V každom prípade bude program rozvoja obce realizovaný s podporou vlastných finančných zdrojov, čo sa má prejaviť aj v programovom rozpočte obce.

- externé zdroje:

Medzi externé zdroje môžu patriť: zvýhodnené úvery domácich a zahraničných finančných inštitúcií, ďalšie grantové schémy aj z iných vyspelých krajín.

- súkromné zdroje:

Za súkromné zdroje možno považovať: finančné príspevky fyzických a právnických podnikateľských subjektov a mimovládnych organizácií, alebo združení podnikateľov v spojení so združením obcí/mikroregiónu a pod..

Je potrebné zdôrazniť, že možná výška získanej podpory z EÚ je limitovaná vo väčšine prípadoch len kvalitou projektov. Môže byť teda podstatne vyššia, ale aj nižšia. Možnosti získania finančných zdrojov sú podmienené princípom združovania a partnerstva na základe kvalitného riadenia konkrétnych projektov. Ďalším atribútom pre dosiahnutie zvýšenia finančných zdrojov je možnosť čerpania finančných zdrojov z ďalších fondov, iniciatív či už európskeho, alebo až svetového merítka.

Presnejšia špecifikácia finančného rámca a alokácie finančných prostriedkov na realizáciu stratégie, jej konkrétnych opatrení a aktivít bude vykonaná postupne na základe verejného schválenia predloženej stratégie rozvoja obce. Upresnenie finančného plánu bude riešené ako súčasť ďalšej etapy programovacieho cyklu programu.

7.2 Postup a plnenie realizácie

Prvá časť kapitoly obsahuje rámcový návrh ďalšieho postupu. Hlavné etapy a procesy sú špecifikované na základe spracovania tohto dokumentu. V druhej časti formou tabuľky je spracovaný % odhadovaný časový harmonogram plnenia špecifických cieľov a opatrení programu, ktorý súčasne vyjadruje aj % čerpania zdrojov, ktoré sú požadované na ich realizáciu.

7.2.1. Hlavné etapy programu

- E1** Schválenie stratégie rozvoja a jej programového dokumentu,
- E2** upresnenie programu (výber projektov, zodpovednosť, čas, financie),
- E3** realizácia a monitoring programu.

Etapa E1 (obsahuje procesy):

- podrobne prejednanie opatrení a aktivít so zástupcami obce,
- schválenie stratégie programu rozvoja orgánmi obce,
- zabezpečenie organizácie realizácie programu.

Etapa E2

- dojednávanie partnerstva na realizáciu a financovanie programu so subjektmi územnej spolupráce,
- upresnenie aktivít pre jednotlivé opatrenia so subjektmi územnej spolupráce
- špecifikácia pravidiel pre výber projektov,
- získanie, spracovanie, výber, hodnotenie projektov,
- upresnenie časového harmonogramu aktivít
- tvorba akčného plánu s určením zodpovednosti za jednotlivé aktivity
- upresnenie mier a ukazovateľov špecifických cieľov,
- upresnenie vecného, časového a finančného plánu,
- upresnenie programového rozpočtu obce na príslušné obdobie vo vzťahu k programu,
- stanovenie pravidiel pre manažment a monitoring programu.

Etapa E3

- sledovanie a kontrola realizácie projektov programu,
- hodnotenie priebehu a výsledkov programu,
- spracovanie správ k čerpaniu prostriedkov z fondov,
- aktualizácia opatrení a aktivít cieľov programu.

7.2.2 Časový rámec (harmonogram) realizácie programu.

Časový rámec je odhad vo forme % plnenia jednotlivých špecifických cieľov do roku 2020. Jednotlivé časové miľníky vyjadrujú súčasne aj % čerpania požadovaných zdrojov na realizáciu jednotlivých opatrení. Konkrétnie čiastky budú určené až po spracovaní ekonomickej rozboru na základe zoznamu navrhovaných projektov pre realizáciu jednotlivých opatrení a aktivít v 2 etape programovacieho cyklu. Rámcový časový harmonogram je spracovaný v nasledujúcej tabuľke.

Časový harmonogram programu

Strategický cieľ	Špecifický cieľ	Opatrenie	%	Termín
1. Zlepšenie životného prostredia	1.1 Zlepšenie odpadového hospodárstva a skrášlenie obce	1.1.1 Výstavba kanalizácie	100	2018
		1.1.2 Vybudovanie dvora separovaného odpadu	100	2019
		1.1.3 Vybudovanie kompostoviska	100	2019
		1.1.4 Skrášlenie obce a okolia	100	2018
		1.1.4 Likvidácia nelegálnych skládok	100	2018
	1.2 Zabezpečenie ochrany proti povodniам a veterným eróziám	1.2.1 Výstavba kanálov proti povodiam	100	2019
		1.2.2 Výstavba zadržiavacích vodných nádrží	100	2019
		1.2.3 Výsadba stromoradia – vetrolamov	100	2019
2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovanie historických hodnôt	2.1 Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzdelávania	2.1.1 Vybudovanie chodníkov v obci	100	2018
		2.1.2 Vybudovanie oddychového centra	100	2019
		2.1.3 Vybudovanie oddychovej zóny v centre obce	100	2019
		2.1.4 Dobudovanie monitorovacieho kamerového systému	100	2018
		2.1.5 Rozšírenie kapacity a modernizácia Materskej škôlky	100	2018
		2.1.6 Zriadenie ordinácie obvodného lekára	100	2019
		2.1.7 Zriadenie obecnej knižnice	100	2018
		2.1.8 Zastrešenie amfiteátra	100	2018
		2.1.9 Podpora celoživotného vzdelávania	100	2020
		2.1.10 Riešenie Rómskej otázky	100	2020
		2.1.11 Propagácia archeologickeho výskumu	100	2020
	2.2 Rozvoj informačných zdrojov, akcií a inštitúcií	2.2.1 Zjednotenie súpisných čísel domov	100	2018
		2.2.2 Osadenie informačných a smerových tabúľ	100	2018
		2.2.3 Zlepšenie propagácie obce	100	2020
		2.2.4 Organizovanie kultúrno – spoločenských podujatií	100	2020
		2.2.5 Zlepšenie spolupráce obce s mikroregiónom	100	2018
		2.2.6 Rozšírenie športových aktivít	100	2018
		2.2.7 Rozvoj cezhraničnej spolupráce	100	2020
3. Rozvoj polnohospodárs tva, podnikania a agroturistiky	3.1 Rozvoj podnikania	3.1.1 Podpora malých podnikateľov	100	2020
		3.1.2 Podpora tradičného polnohospodárstva	100	2020
		3.1.3 Podpora rozširovania služieb v obci	100	2020
	3.2 Rozvoj agroturistiky	3.2.1 Vybudovania cyklotrás	100	2018
		3.2.2 Vybudovanie ubytovacieho zariadenia	100	2020

7.3 Organizácia programu

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je dôležitý predovšetkým tým, že zahŕňa základné informácie k stratégii obce vo všetkých súvislostiach rozvoja. Predkladá sa rôznym komisiám na vyšej programovacej úrovni, slúži ako koncepčný materiál pre formulovanie cieľov rôznych projektov, ako podklad pre žiadosti o finančnú podporu na realizáciu týchto projektov a tiež na upresňovanie, získavanie a koordináciu záujmov partnerov na území obce.

Realizácia programu je vykonávaná na základe projektov. Pri ich špecifikácii a výbere dochádza k združovaniu záujmov a prostriedkov. Účinnosť plnenia programu je možné zvýšiť len na základe partnerstiev. Okrem súkromnej podnikateľskej bázy sú to napríklad partneri, ktorí čerpajú zdroje aj z iných fondov EÚ a zo sveta. Vhodnými partnermi sú vysoké školy, výskumné a technologické inštitúcie. V rámci špecifických cieľov formulovaných v programe obce sa táto spolupráca priamo ponúka.

Uskutočnenie lokálneho rozvoja by mali zabezpečovať partnerstvá aktérov územnej spolupráce ako napr.: individuálne fyzické a právnické osoby, Obecný úrad Moravany, komisie zastupiteľstva, mikroregión Poondavie, VÚC KSK, Telovýchovná jednota Družstevník, Matica Slovenská, Poľovnícke združenie Ondava, spevácky súbor Moravančan, Materská škola, hudobná skupina Bikaver Moravany, Archeologický ústav SAV Nitra, VPS Košice, podnikateľské spoločnosti, živnostníci, samostatne hospodáriaci rolníci a pod..

Z uvedeného vyplýva, že pri realizácii programu sa podieľajú mnohí účastníci jednotlivých projektov. K tomu je potrebné zabezpečiť vhodnú organizáciu a riadenie tohto procesu, ktorý pozostáva z plánovacích, komunikačných činností ako aj sledovania, hodnotenia a aktualizácie programu.

Štruktúra organizačného zabezpečenia manažmentu programu je závislá od špecifických podmienok obce a bude upresnená v ďalšom kroku programovacieho cyklu. Pre tento dokument programu je navrhovaný štandard stanovujúci princípy v tomto obsahu:

Zastupiteľstvo obce

Najvyšší orgán na čele so starostom, má politickú a riadiacu zodpovednosť za plnenie celého programu rozvoja obce,

- prijíma rozhodnutia o postupe realizácie programu,
- ustanovuje riadiacu skupinu/osobu, ktorú poverí riadením procesu,
- schvaľuje návrhy a projekty rozvoja,
- dojednáva partnerské vzťahy,
- hodnotí, schvaľuje výsledky a výstupy programu a
- zabezpečuje jeho realizáciu a rozhoduje o zmenách.

Riadiaca skupina

Činnosti riadiacej skupiny v obci preberá najvyšší orgán. (Riadením procesu napr. konkrétnego projektu však môže poveriť aj inú osobu alebo inštitúciu). Hlavné činnosti manažmentu programu sú:

- organizačné a technické zabezpečenie programu,
- kontrola (fyzická, ekonomická, kvalitatívna),
- monitoring a evidencia (pomocou ukazovateľov),
- hodnotenie (priebežné a záverečné) a
- spracovanie správ o stave a výsledkoch.

Pracovná skupina

Zloženie pracovnej skupiny musí odrážať príslušný rozsah záujmov v území obce. V skupine by preto mali byť reprezentanti verejného a súkromného sektora, podnikatelia a pod., zástupcovia ako z obce, tak aj partneri zúčastňujúci sa na realizácii programu, teda subjekty územnej spolupráce. Dôležití sú predovšetkým odborne zdatní a spoločensky uznávaní, so znalosťou situácie a pomerov obce a jej programových zámerov. Súčasťou skupiny môže byť externý konzultant, ktorý je pomocníkom vo všetkých fázach programu.

Hlavné činnosti tejto skupiny sú:

- vykonávať rozbory pre zabezpečenie programu,
- posudzovať projekty do programu,
- prejednávať vecnú problematiku s partnermi,
- spracovávať a preberať dokumentáciu projektov,
- riešiť operatívne problémy pri realizácii programu a
- spracovávať a predkladať návrhy pre aktualizáciu programu.

Verejnosc'

Účasť verejnosti je zvlášť dôležitá, pretože určuje výslednú legitimitu, vierohodnosť a záväznosť programu. Verejnosc' sa v procese tvorby a realizácie programu zúčastňuje dvoma spôsobmi:

- prostredníctvom svojich zástupcov v celom procese a
- účasťou na prejednávaní čiastkových a celkových výsledkov programu.

Konkrétna podoba účasti a formy prejednávania závisí od podmienok, ktoré si obec vytvorí napr. pre tlač, rozhlas, internet, verejné prejednávanie a pod. Informovanosť a publicita je jednou z podmienok úspešnosti realizácie cieľov programu obce.

8.2 Manažment programu

Organizačné zásady a pravidlá riadenia budú stanovené v etape E1. Tieto zásady musia byť stanovené tak, aby zabezpečovali celý proces plnenia programu. Obsahujú pravidlá pre procesy, ktoré sa vzájomne prekrývajú. Sú to hlavne tieto všeobecné činnosti:

- získavanie, sledovanie, hodnotenie a spracovanie informácií,
- prejednávanie nadváznosti postupu realizácie projektov a
- vytváranie technických a organizačných podmienok pre realizáciu projektov.

Je zrejmé, že pre špecifické riešené problémy a projekty je potrebné, aby pracovná skupina spracovala aj špecifické pravidlá v súlade so stanovenými zásadami. Pritom je potrebné rešpektovať aj väzby na okolie napr.:

- stavebný dozor, životné prostredie, hygiena, veterinárna starostlosť, ochrana prírody a krajiny, finančné úrady, okresné, mestské a krajské úrady a pod.

Pre manažment v rámci organizačných zásad musia byť vymedzené základné činnosti jednotlivých úrovní, zodpovednosť, spôsob a forma predkladania správ, časové charakteristiky (napr. frekvencia pravidelného hodnotenia a schvaľovania zastupiteľstvom obce, predkladania správ pracovnými skupinami a pod.) Vlastný rámec manažmentu

programu je vymedzený troma hlavnými procesmi, ktorými sú: kontrola, monitoring a hodnotenie.

Kontrola

Štandardne má byť vykonávaná: fyzická, ekonomická a kvalitatívna kontrola na mieste. Vo fáze schvaľovania je potrebné kontrolovať výsledky posúdenia prijateľnosti projektu, prípravu zmlúv, kontrolu v priebehu, ukončenia etapy alebo realizácie, pred platbami a pod.

Kontrola má byť vykonávaná aj u dodávateľa materiálu a služieb. Z kontroly je potrebné spracovať správy, ktoré sú podkladom pre platby (fondy EÚ, banky). Obsahom je, či realizácia rešpektuje stanovené parametre projektu, finančné prostriedky a či bol dosiahnutý cieľ programu.

Monitoring

Znamená sledovanie a preberanie výstupov, financovanie jednotlivých činností, projektov alebo etáp. Monitoring je potrebné vykonávať voči stanoveným ukazovateľom špecifických cieľov programu. Výsledky je potrebné tiež spracovať, pretože sú súčasťou správ pre vyššie úrovne programov (regionálny monitorovací výbor) a administratívu fondov.

Hodnotenie

Je vykonávané pravidelne za účelom merania efektivity voči cieľom programu. Vykonáva sa v priebehu realizácie jednotlivých projektov a po ich ukončení. Posudzuje sa hlavne vecná stránka a vzniknuté problémy. Riešenie prioritných problémov sa posudzuje s použitím kritérií voči stanoveným ukazovateľom. Nevyhnutnou podmienkou monitoringu je organizačné a metodické zabezpečenie riešenia operatívnych problémov a z nich vyplývajúce zmenové riadenie.

Záver

Predložený dokument Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je spracovaný na základe zadania zastupiteľstvom obce Moravany. Po jeho odsúhlásení sa stane záväzným programom rozvoja obce. Jeho ďalšou fázou je vytvorenie organizácie a manažmentu pre postupné zabezpečenie cieľov a ich opatrení na základe prípravy kvalitných projektov, získaných finančných zdrojov na ich realizáciu a spolupráce s partnermi programu.

Zoznam skratiek

BSK	Bratislavský samosprávny kraj
EÚ	Európska Únia
EK	Európska komisia
KSK	Košický samosprávny kraj
LAU 1	Lokálna štatistická územná jednotka okresu (Local Area Units)
LAU 2	Lokálna štatistická územná jednotka obce (Local Area Units)
MDRR SR	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NUTS I	Nomenklatúrna štatistická územná jednotka – územie Slovenska
NUTS II	Nomenklatúrna štatistická územná jednotka – územie východného, stredného, alebo západoslovenského kraja
NUTS III	Nomenklatúrna štatistická územná jednotka Vyššieho územného celku
NSRR SR	Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
PD SR 2014	Partnerská dohoda Slovenskej republiky s Európskou úniou na roky 2014 – 2020
PHaSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
OP	Operačný program
SC	Strategický cieľ
SR	Slovenská republika
SWOT	Analýza na základe hodnotenia 4 stránok - Silné stránky (Strengths), Slabé stránky (Weaknesses), Príležitosti (Opportunities), Ohrozenia (Threats)
ŠC	Špecifický cieľ
ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
VÚC BSK	Vyšší územný celok Bratislavského samosprávneho kraja
VÚC KSK	Vyšší územný celok Košického samosprávneho kraja

Prílohy

Odsúhlásenie cieľov a stanovenie priorít

Dotazník poslancov (poradie priorít: 1, 2, 3... atď.)

áno/nie priorita

1. Zlepšenie životného prostredia		
Zlepšenie odpadového hospodárstva a skrášlenie obce		
Výstavba kanalizácie		
Vybudovanie dvora separovaného odpadu		
Vybudovanie kompostoviska		
Skrášlenie obce a okolia		
Likvidácia nelegálnych skládok		
Zabezpečenie proti povodniám a veterným eróziám		
Výstavba kanálov proti povodniám		
Výstavba zadržiavacích vodných nádrží		
Výsadba stromoradia – vetrolamov		
2. Zlepšenie základnej infraštruktúry a zachovania historických hodnôt		
Zlepšenie občianskej vybavenosti a vzdelávania		
Vybudovanie chodníkov v obci		
Vybudovanie oddychového centra		
Vybudovanie oddychovej zóny v centre obce		
Dobudovanie monitorovacieho kamerového systému		
Rozšírenie kapacity a modernizácia Materskej škôlky		
Zriadenie ordinácie obvodného lekára		
Zriadenie obecnej knižnice		
Zastrešenie amfiteátra		
Podpora celoživotného vzdelávania		
Riešenie Rómskej otázky		
Propagácia archeologického výskumu		
Podpora informačných zdrojov, akcií a inštitúcií		
Zjednotenie súpisných čísel domov		
Osadenie informačných a smerových tabúľ		
Zlepšenie propagácie obce		
Organizovanie kultúrno – spoločenských podujatí		
Zlepšenie spolupráce obce s mikroregiónom		
Rozšírenie športových aktivít		
Rozvoj cezhraničnej spolupráce		
3. Rozvoj poľnohospodárstva, podnikania a agroturistiky		
Rozvoj podnikania		
Podpora malých podnikateľov		
Podpora tradičného poľnohospodárstva		
Podpora rozširovania služieb v obci		
Rozvoj agroturistiky		
Vybudovanie cyklotrás		
Vybudovanie ubytovacieho zariadenia		

Akčný plán aktivít programu

Opatrenie	Aktivity	Zdroje/ €	Termín	Zodpovedný
1.1.1 Výstavba kanalizácie				
1.1.2 Vybudovanie dvora separovaného odpadu				
1.1.3 Vybudovanie kompostoviska				
1.1.4 Skrášlenie obce a okolia				
1.1.4 Likvidácia nelegálnych skládok				
1.2.1 Výstavba kanálov proti povodniám				
1.2.2 Výstavba zadržiavacích vodných nádrží				
1.2.3 Výsadba stromoradia – vetrolamov				
2.1.1 Vybudovanie chodníkov v obci				
2.1.2 Vybudovanie oddychového centra				
2.1.3 Vybudovanie oddychovej zóny v centre obce				

2.1.4 Dobudovanie monitorovacieho kamerového systému				
2.1.5 Rozšírenie kapacity a modernizácia Materskej škôlky				
2.1.6 Zriadenie ordinácie obvodného lekára				
2.1.7 Zriadenie obecnej knižnice				
2.1.8 Zastrešenie amfiteátra				
2.1.9 Podpora celoživotného vzdelávania				
2.1.10 Riešenie Rómskej otázky				
2.1.11 Propagácia archeologického výskumu				
2.2.1 Zjednotenie súpisných čísel domov				
2.2.2 Osadenie informačných a smerových tabúľ				
2.2.3 Zlepšenie propagácie obce				
2.2.4 Organizovanie kultúrno – spoločenských podujatí				

2.2.5 Zlepšenie spolupráce obce s mikroregiónom				
2.2.6 Rozšírenie športových aktivít				
2.2.7 Rozvoj cezhraničnej spolupráce				
3.1.1 Podpora malých podnikateľov				
3.1.2 Podpora tradičného poľnohospodárstva				
3.1.3 Podpora rozširovania služieb v obci				
3.2.1 Vybudovania cyklotrás				
3.2.2 Vybudovanie ubytovacieho zariadenia				

Štruktúra vybraných operačných programov

Operačný program Výskum a inovácie obsahuje prioritné osi, priority a špecifické ciele uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Tematický cieľ	Prioritná os	Investičná priorita	Špecifický cieľ
TC1 Posilnenie technologického rozvoja a inovácií			<p>ŠC 1.1.1 výšenie výkonnosti systému VaV prostredníctvom horizontálnej podpory technologickej transferu a IKT</p> <p>ŠC 1.1.2 Zvýšenie účasti SR v projektoch medzinárodnej spolupráce</p> <p>ŠC 1.1.3 Zvýšenie výskumnej aktivity prostredníctvom zlepšenia koordinácie a konsolidácie VaV potenciálu výskumných inštitúcií nevykonávajúcich hospodársku činnosť</p>
	PO1 Podpora výskumu, vývoja a inovácií	<p>IP1.1 Rozšírenie výskumnej a inovačnej infraštruktúry a kapacít na rozvoj excelentnosti v oblasti výskumu a inovácií a podpora kompetenčných centier, najmä takýchto centier európskeho záujmu</p> <p>IP1.2 Podpora investovania podnikov do výskumu a inovácie a vytvárania prepojení a synergii medzi podnikmi, centrami výskumu a vývoja a vysokoškolským vzdelávacím prostredím, najmä podpory investovania do vývoja produktov a služieb, prenosu technológií, sociálnej inovácie, ekologických inovácií, aplikácií verejných služieb, stimulácie dopytu, vytvárania sietí, zoskupení a otvorenej inovácie prostredníctvom inteligentnej špecializácie za podpory technologického a aplikovaného výskumu, pilotných projektov, opatrení skorého overovania výrobkov, rozšírených výrobných kapacít, prvej výroby, najmä v základných podporných technológiách, a šírenia technológií na všeobecný účel</p>	<p>1.2.1 Zvýšenie súkromných investícií prostredníctvom spolupráce výskumných inštitúcií a podnikateľskej sféry</p> <p>1.2.2 Rast výskumno-vývojových a inovačných kapacít v priemysle a službách</p>
	PO2 Podpora výskumu, vývoja a inovácií v Bratislavskom kraji	<p>IP2.1 Rozšírenie výskumnej a inovačnej infraštruktúry a kapacít na rozvoj excelentnosti v oblasti výskumu a inovácií a podpora kompetenčných centier, najmä takýchto centier európskeho záujmu</p> <p>IP2.2 Podpora investovania podnikov do výskumu a inovácie a vytvárania prepojení a synergii medzi podnikmi, centrami výskumu a vývoja a vysokoškolským vzdelávacím prostredím, najmä podpory investovania do vývoja produktov a služieb, prenosu technológií, sociálnej inovácie, ekologických inovácií, aplikácií verejných služieb, stimulácie dopytu, vytvárania sietí, zoskupení a otvorenej inovácie prostredníctvom inteligentnej špecializácie za podpory technologického a aplikovaného výskumu, pilotných projektov, opatrení skorého overovania výrobkov, rozšírených výrobných kapacít, prvej výroby, najmä v základných podporných technológiách, a šírenia technológií na všeobecný účel</p>	<p>2.1.1 Zvýšenie výskumnej aktivity BSK kraja prostredníctvom revitalizácie a posilnenia výskumno-vzdelávacích, inovačných a podnikateľských kapacít výskumných inštitúcií v Bratislave</p> <p>2.2.1 Zvýšenie súkromných investícií prostredníctvom budovania výskumno-vývojových centier v Bratislave</p> <p>2.2.2 Rast výskumno-vývojových a inovačných kapacít v priemysle a službách v Bratislavskom kraji</p>
TC3 Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP	PO3 Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu MSP	<p>IP3.1 Podpora podnikania, najmä prostredníctvom uľahčenia využívania nových nápadov v hospodárstve a podpory zakladania nových firiem, a to aj prostredníctvom podnikateľských inkubátorov</p> <p>IP3.2 Vývoj a uplatňovanie nových obchodných modelov MSP, najmä v rámci internacionalizácie</p> <p>IP3.3 Podpora vytvárania a rozširovania vyspelých kapacít pre vývoj produktov a služieb</p>	<p>3.1.1 Nárast vzniku nových, konkurencieschopných MSP</p> <p>3.2.1 Nárast internacionalizácie MSP a využívania možností jednotného trhu EÚ</p> <p>3.3.1 Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP vo fáze rozvoja</p>

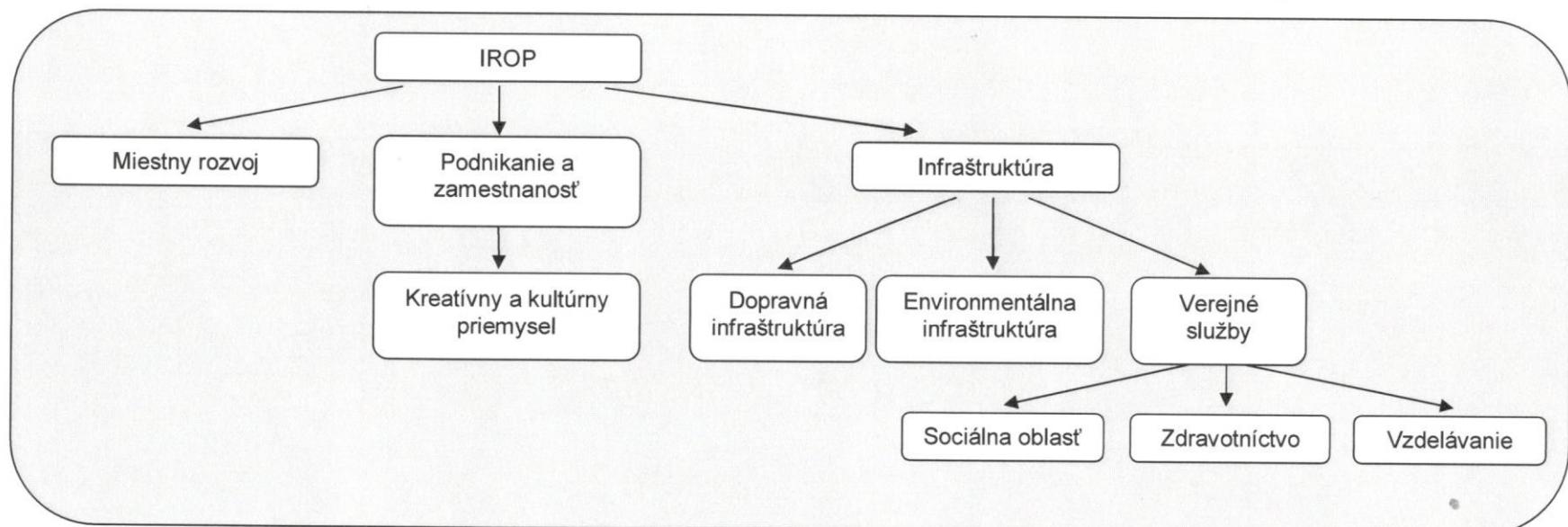
TC3 Zvyšenie konkurencieschopnosti MSP	PO4 Rozvoj konkurencieschopných MSP v Bratislavskom kraji	IP4.1 Podpora podnikania, najmä prostredníctvom uľahčenia využívania nových nápadov v hospodárstve a podpory zakladania nových firiem, a to aj prostredníctvom podnikateľských inkubátorov IP4.2 Podpora vytvárania a rozširovania vyspelých kapacít pre vývoj produktov a služieb	4.1.1 Nárast počtu konkurencieschopných MSP v BSK
--	---	---	---

Integrovaný regionálny operačný program (IROP)

Stratégia IROP kombinuje a synergicky prepája vhodne zvolené intervencie regionálneho a miestneho charakteru a intervencie národného charakteru ako prostriedku posilnenia kvality života a regionálnej konkurencieschopnosti, s dopadom na vyvážený územný rozvoj.

IROP je možné považovať za nástroj podpory opatrení (predovšetkým verejných služieb), ktoré sú realizované z miestnej a regionálnej úrovne. Významným aktérom realizácie štrukturálnych politík na miestnej a regionálnej úrovni sú orgány miestnej a regionálnej územnej samosprávy (obce, mestá a vyššie územné celky). Je založená na koncepte rozvoja regionálnej konkurencieschopnosti s komplementárnou podporou štyroch oblastí: infraštruktúra, efektívne verejné služby, podpora podnikania a tvorby pracovných miest a podpora miestnych komunit na vidieku a v mestách.

Integrovaný regionálny operačný program je koncipovaný v nasledujúcej štruktúre:

Integrovaný regionálny operačný program - štruktúra

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičná priorita	Špecifický cieľ
1. Bezpečná a ekologicická doprava v regionoch	7. Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	b) Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov	1.1 Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštukture TEN-T a cestám I. triedy
		c) Vývoj a zlepšovanie ekologickej priaznivých, vrátane nízkohľukových, a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility	1.2.1 Zabezpečenie udržateľnej formy mobility prostredníctvom zvyšovania atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy 1.2.2 Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb.
	9. Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	a) Investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného postavenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepsieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné	2.1.1 Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kuraterej v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú (poskytovanú na komunitnej úrovni) 2.1.2 Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom zlepšenia dostupnosti ku kvalitným službám v integrovanej zdravotnej starostlivosti. 2.1.3 Modernizovať infraštruktúru ústavných zariadení poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť, za účelom zvýšenia produktivity a zlepšenia dostupnosti ku kvalitným zdravotníckym službám
2. Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám	10. Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania	Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručností a celoživotného vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infraštruktúry	2.2.1 Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí 2.2.2 Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl 2.2.3 Zvýšenie počtu žiakov na odbornom výcviku
3. Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regionoch	8. Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	b) Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasti územnej stratégie pre konkrétné oblasti vrátane konverzie upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov	3.1 Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti v kultúrnom a kreatívnom sektore prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia vo forme tvrdej a mäkkej infraštruktúry pre rozvoj kreativity a netechnologických inovácií
4. Zlepšenie kvality života v regionoch s dôrazom na životné prostredie	4. Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektورoch	c) Podpora energetickej efektívnosti, inteligentného riadenia energie a využívania energie z obnoviteľných zdrojov vo verejných infraštruktúrach vrátane verejných budov a v sektore bývania	4.1 Zvýšenie energetickej efektívnosti budov na bývanie
	6. Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov	b) Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek	4.2.1 Zvýšenie dostupnosti zdrojov podzemných vôd pre zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou 4.2.2 Zabezpečenie bezproblémového zásobovania obyvateľstva kvalitnou pitnou vodou a efektívnej likvidácie odpadových vôd bez negatívnych dopadov na životné prostredie

		(e) Prijímania opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zniženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zniženie hluku	4.3.1 Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmeny klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku. 4.3.2 Regenerácia a využitie nevyužívaných objektov a areálov (brownfields) a vnútroblokov sídlisk s cieľom zlepšenia kvality života obyvateľov v obciach, mestách a mestských oblastiach.
5. Miestny rozvoj vedený komunitou	9. Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	d) Záväzné investície v rámci stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou	5.1.1 Zvýšenie budovania kapacít pre miestny rozvoj vedený komunitou 5.1.2 Zvýšenie tvorby pracovných miest rozvojom podnikania a inovácií na miestnej úrovni 5.1.3 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach

Program Efektívna verejná správa - štruktúra

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičná priorita	Špecifický cieľ
Posilňovanie inštitucionálnych kapacít orgánov VS a zainteresovaných strán a efektivity VS	Posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov VS a zainteresovaných strán a efektivity VS	Investície do inštitucionálnych kapacít a do efektívnosti VS a verejných služieb na národnej, regionálnej a miestnej úrovni v záujme reforiem, lepšej právnej úpravy a dobrej správy	1.1 Skvalitnenie systémov a optimalizácia procesov s orientáciou na občanov a podnikateľov 1.2 Modernizácia RĽZ a zvyšovanie kompetencií zamestnancov 1.3 Zefektívnenie súdneho systému a vymožiteľnosti práva 1.4 Zabezpečenie transparentného a efektívneho uplatňovania pravidiel verejného obstarávania a podpora dôsledného uplatňovania principov 3E
Technická pomoc			2.1 Podpora a skvalitňovanie administratívnych kapacít, vzdelávanie a zvyšovanie odbornosti zamestnancov 2.2 Systémová a technická podpora 2.3 Zabezpečenie efektívnej komunikácie OP EVS

Operačný program Integrovaná infraštruktúra - štruktúra

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičná priorita	Špecifický cieľ
PO 1	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Podpora multimodálneho jednotného európskeho dopravného priestoru pomocou investícii do TEN-T	1.1 Modernizácia a rozvoj hlavných železničných trati a uzlov dopravne významných z hľadiska medzinárodnej a vnútroštátnej dopravy
		Vývoj a modernizácia komplexných, interoperabilných železničných systémov vysokej kvality a podpora opatrení na znižovanie hluku	1.2 Zlepšenie kvality železničnej infraštruktúry implementáciou vybraných prvkov TSI na najdôležitejších tratiach pre medzinárodnú dopravu 1.3 Zlepšenie kvality služieb železničnej verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy mobilných prostriedkov
PO 2	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Podpora multimodálneho jednotného európskeho dopravného priestoru pomocou investícii do TEN-T	2.1 Odstránenie kľúčových úzkych miest na cestnej infraštrukture TEN-T prostredníctvom výstavby nových úsekov diaľnic a rýchlostných ciest
PO 3	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých, vrátane nízkohľukových, a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility	3.1 Zvýšenie atraktivity verejnej osobnej dopravy prostredníctvom zlepšenia kvality infraštruktúry pre IDS a mestskú dráhovú dopravu 3.2 Zvýšenie atraktivity a prístupnosti verejnej osobnej dopravy prostredníctvom obnovy mobilných prostriedkov dráhovej MHD
PO 4	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Podpora multimodálneho jednotného európskeho dopravného priestoru pomocou investícii do TEN-T	4.1 Zlepšenie kvality služieb poskytovaných vo verejnom prístavave v Bratislave a vytváranie podmienok pre zlepšenie splavnosti dunajskej vodnej cesty
PO 5	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Vývoj a modernizácia komplexných, interoperabilných železničných systémov vysokej kvality a podpora opatrení na znižovanie hluku	5.1 Modernizácia a rozvoj železničných trati a súvisiacich objektov dopravne významných z hľadiska medzinárodnej a vnútroštátnej dopravy (mimo TEN-T CORE)
			5.2 Zlepšenie kvality železničnej infraštruktúry implementáciou vybraných prvkov TSI na najdôležitejších tratiach pre medzinárodnú dopravu (mimo TEN-T CORE)
PO 6	TC 7 – Podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sietových infraštruktúrach	Podpora multimodálneho jednotného európskeho dopravného priestoru pomocou investícii do TEN-T	6.1 Odstránenie kľúčových úzkych miest na cestnej infraštrukture TEN-T prostredníctvom výstavby nových rýchlostných ciest
		Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a tertiárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov	6.2 Zlepšenie dostupnosti cestnej infraštruktúry TEN-T a regionálnej mobility prostredníctvom výstavby a modernizácie ciest I. triedy
PO 7	TC 2 – Zlepšenie prístupu k informáciám a IKT a zlepšenie ich využívania a kvality	Rozšírenie širokopásmového pripojenia a zavádzanie vysokorýchlosťnych sietí a podpora zavádzania nastupujúcich technológií a sietí pre digitálne hospodárstvo	7.1 Zvýšenie pokrytie širokopásmovým internetom / NGN
		Vývoj produktov a služieb IKT, elektronického obchodu a posilnenia dopytu po IKT	7.2 Zvýšenie inovačnej kapacity najmä malých a stredných podnikateľov v digitálnej ekonomike

		<p>Posilnenie aplikácií IKT v rámci elektronickej štátnej správy, elektronického vzdelávania, elektronickej inkľúzie, elektronickej kultúry a elektronického zdravotníctva</p>	<p>7.3 Zvýšenie kvality, štandardu a dostupnosti eGovernment služieb pre podnikateľov</p> <p>7.4 Zvýšenie kvality, štandardu a dostupnosti eGovernment služieb pre občanov</p> <p>7.5 Zlepšovanie celkovej dostupnosti dát verejnej správy vo forme otvorených dát</p> <p>7.6 Zlepšenie digitálnych zručností a inkľúzie znevýhodnených jednotlivcov do digitálneho trhu</p> <p>7.7 Umožnenie modernizácie a racionalizácie verejnej správy IKT prostriedkami</p> <p>7.8 Racionalizácia prevádzky informačných systémov pomocou eGovernment clodu</p> <p>7.9 Zvýšenie kybernetickej bezpečnosti v spoločnosti</p>
--	--	--	---

Operačný program Ľudské zdroje - štruktúra

PO	Tematický cieľ	Investičná priorita	Špecifický cieľ
1. Vzdelávanie	Investovanie do vzdelania, školenia a odbornej prípravy, ako aj zručnosti a celoživotného vzdelávania	1.1 Zvyšovanie významu trhu práce v oblasti systémov vzdelávania a odbornej prípravy, uľahčovanie prechodu od vzdelávania k zamestnanosti a zlepšovanie systémov odborného vzdelávania a prípravy a ich kvality, a to aj prostredníctvom mechanizmov na predvídanie zručností, úpravy učebných plánov a vytvárania a rozvoja systémov vzdelávania na pracovisku vrátane systémov duálneho vzdelávania a odborného vzdelávania	1.1.1 Zvýšiť kvalitu vzdelávania na ZŠ a SŠ reflektujúc potreby trhu práce s dôrazom na podporu odborného vzdelávania a prípravy
	Investovanie do vzdelania, školenia a odbornej prípravy, ako aj zručnosti a celoživotného vzdelávania	1.2 Zlepšenie kvality, efektívnosti a prístupu k terciárnemu a ekvivalentnému vzdelávaniu s cieľom zvýšiť počet študujúcich a úroveň vzdelania, najmä v prípade znevýhodnených skupín	1.2.1 Zvýšiť kvalitu VŠ vzdelávania a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výskumu a vývoja s cieľom dosiahnuť prepojenie VŠ vzdelávania s potrebami trhu práce
	Investovanie do vzdelania, školenia a odbornej prípravy, ako aj zručnosti a celoživotného vzdelávania	1.3 Zlepšenie rovnakého prístupu k celoživotnému vzdelávaniu pre všetky vekové skupiny v rámci formálneho, neformálneho a bežného vzdelávania, zvyšovanie vedomostí, zručností a spôsobilosti pracovnej sily a podpora flexibilných spôsobov vzdelávania prostredníctvom usmerňovania pri výbere povolania a potvrdzovania nadobudnutých kompetencií	1.3.1 Zvýšiť kvalitu a efektívnosť celoživotného vzdelávania s dôrazom na rozvoj kľúčových kompetencií, prehľbovanie a zvyšovanie kvalifikácie
	Investovanie do vzdelania, školenia a odbornej prípravy, ako aj zručnosti a celoživotného vzdelávania	1.3 Zlepšenie rovnakého prístupu k celoživotnému vzdelávaniu pre všetky vekové skupiny v rámci formálneho, neformálneho a bežného vzdelávania, zvyšovanie vedomostí, zručností a spôsobilosti pracovnej sily a podpora flexibilných spôsobov vzdelávania prostredníctvom usmerňovania pri výbere povolania a potvrdzovania nadobudnutých kompetencií	1.3.2 Zlepšiť profesijné kompetencie pedagogických a odborných zamestnancov na všetkých stupňoch škôl vrátane prípravy na povolanie pedagóga
2. Zamestnanosť	Podpora udržateľnej kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.1 Prístup uchádzačov o zamestnanie a neaktívnych osôb k zamestnaniu vrátane dlhodobo nezamestnanych a osôb, ktoré sú vzdialené od trhu práce, ako aj miestne iniciatívy v oblasti zamestnávania a podpora mobility pracovnej sily	2.1.1 Zvýšiť zamestnanosť, zamestnateľnosť a riešiť nezamestnanosť s osobitným dôrazom na dlhodobo nezamestnanych, nízko kvalifikovaných, starších a zdravotne postihnuté osoby
	Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.1 Prístup uchádzačov o zamestnanie a neaktívnych osôb k zamestnaniu vrátane dlhodobo nezamestnanych a osôb, ktoré sú vzdialené od trhu práce, ako aj miestne iniciatívy v oblasti zamestnávania a podpora mobility pracovnej sily	2.1.2 Zvýšiť zamestnanosť podporou tvorby pracovných miest, mobility pre získanie zamestnania, adaptability zamestnancov a podnikov, podporou udržateľnej samostatnej zárobkovej činnosti, začínajúcich podnikov a poľnohospodárskych a nepoľnohospodárskych aktivít vo vidieckych oblastiach
	Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.2 Trvalo udržateľná integrácia mladých ľudí, najmä tých, ktorí nie sú zamestnani, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, na trh práce, vrátane mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením a mladých ľudí z marginalizovaných komunit, vrátane vykonávania systému záruk pre mladých ľudí	2.2.1 Zvýšiť zamestnanosť, zamestnateľnosť a účasť mladých ľudí, najmä NEET, na trhu práce
	Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.3 Rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach vrátane v oblasti prístupu k zamestnaniu, kariérному postupu, zosúladenia pracovného a súkromného života a presadzovania rovnakej odmeny za rovnakú prácu	2.3.1 Zlepšením podmienok pre zosúladenie pracovného a rodinného života zvýšiť zamestnanosť osôb s rodičovskými povinnosťami, najmä žien
	Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.3 Rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach vrátane v oblasti prístupu k zamestnaniu, kariérному postupu, zosúladenia pracovného a súkromného života a presadzovania rovnakej odmeny za rovnakú prácu	2.3.2 Znižiť horizontálnu a vertikálnu rodovú segregáciu na pracovnom trhu a v príprave na povolanie
	Podpora udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	2.4 Modernizácia inštitúcií trhu práce, ako sú verejné a súkromné služby zamestnanosti, zlepšenie prispôsobenia sa potrebám trhu práce, vrátane opatrení zameraných na zlepšenie nadnárodnnej pracovnej mobility, ako aj programov mobility a lepšej spolupráce medzi inštitúciami a príslušnými zainteresovanými stranami	2.4.1 Zvýšiť kvalitu a kapacity verejných služieb zamestnanosti na zodpovedajúcu úroveň v nadváznosti na meniacie sa potreby a požiadavky trhu práce, nadnárodnú pracovnú mobilitu, a zvýšiť účasť partnerov a súkromných služieb zamestnanosti na riešení problémov v oblasti zamestnanosti

	3. Sociálne začlenenie	Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	3.1 Aktívne začlenenie, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti	3.1.1 Zvýšenie účasti najviac znevýhodnených a ohrozených osôb v spoločnosti
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	3.1 Aktívne začlenenie, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti	3.1.2 Prevencia a eliminácia všetkých foriem diskriminácie
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	3.2 Zlepšenie prístupu k cenovo prístupným, trvalo udržateľným a kvalitným službám vrátane zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb všeobecného záujmu	3.2.1 Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	3.2 Zlepšenie prístupu k cenovo prístupným, trvalo udržateľným a kvalitným službám vrátane zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb všeobecného záujmu	3.2.2 Zlepšenie dostupnosti ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti prostredníctvom štandardizácie klinických postupov a postupov pre výkon prevencie
	4. Integrácia marginalizovaných rómskych komunit	Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	4.1 Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia	4.1.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov MRK na všetkých stupňoch vzdelávania s dôrazom na preprímárne vzdelávanie
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	4.1 Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia	4.1.2 Znižiť mieru nezamestnanosti rómskych mužov a žien
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	4.1 Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia	4.1.3 Podporiť prístup k zdravotnej starostlivosti a verejnemu zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotnickej osvety a k zlepšeniu štandardov hygieny bývania
	5. Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit	Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	5.1 Poskytovanie podpory fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie zanedbaných komunit v mestských a vidieckych oblastiach	5.1.1 Rast počtu rómskych domácností s prístupom k zlepšeným podmienkam bývania
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	5.1 Poskytovanie podpory fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie zanedbaných komunit v mestských a vidieckych oblastiach	5.1.2 Zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu vrátane vzdelávania a starostlivosti v rámci detstva
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	5.1 Poskytovanie podpory fyzickej, ekonomickej a sociálnej regenerácie zanedbaných komunit v mestských a vidieckych oblastiach	5.1.3 Zlepšiť prístup ľudí z MRK k sociálnej infraštukture
		Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii	5.2 Poskytovanie podpory sociálnym podnikom	5.2.1 Zvýšiť mieru zamestnanosti MRK v subjektoch sociálnej ekonomiky v územiac s prítomnosťou MRK

Operačný program Životné prostredie - štruktúra

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičná priorita	Špecifický cieľ
1. Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry	6. Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov	(a) investovanie do sektora odpadového hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho <i>acquis</i> Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec uvedených požiadaviek (b) investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho <i>acquis</i> Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec uvedených požiadaviek (d) ochrana a obnova biodiverzity a pôdy a podpora ekosystémových služieb, a to aj prostredníctvom sústavy Natura 2000 a zelenej infraštruktúry (e) prijatie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných areálov (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženie miery znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hľuku	Zabezpečiť nakladanie s odpadmi v súlade s hierarchiou odpadového hospodárstva a za účelom plnenia požiadaviek environmentálneho <i>acquis</i> Podporiť zabezpečenie plnenia predstupových záväzkov SR voči EÚ v oblasti čistenia a odvádzania komunálnych odpadových vôd Podpora zabezpečenia dostačného množstva bezpečnej pitnej vody pre obyvateľstvo SR z verejných vodovodov Dosiahnutie potrebného stupňa sledovania a monitorovania vôd a vodných útvarov, ktorým sa zabezpečí vytvorenie a nastavenie podmienok pre opatrenia vedúce k dosiahnutiu dobrého ekologickej stavu a potenciálu podzemných a povrchových vôd a vodných útvarov Zabezpečiť podmienky pre zachovanie biologickej diverzity a zlepšenie stavu ekosystémov v krajinе Znižiť znečisťovanie ovzdušia a zlepšiť jeho kvalitu Zabezpečiť sanáciu environmentálnych záťaží v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou)
2. Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami	5. Podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika	(a) podpora investícií na prispôsobovanie sa zmene klímy vrátane ekosystémových prístupov	Zmieriť negatívne dôsledky zmeny klímy realizáciou adaptačných opatrení, najmä preventívnych opatrení na ochranu pred povodňami Zlepšiť účinnosť sanácie, revitalizácie a zabezpečenia úložisk tăžobného odpadu
3. Podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvneným zmenou klímy		(b) Podpora investícií na riešenie osobitných rizík, zabezpečiť predchádzanie vzniku katastrof a vyvýjanie systémov zvládania katastrof	Zvyšiť úroveň pripravenosti na zvládanie mimoriadnych udalostí ovplyvnených zmenou klímy Zvyšiť účinnosť preventívnych a adaptačných opatrení na elimináciu environmentálnych rizík (okrem protipovodňových opatrení) Zvyšiť efektívnosť komplexného manažmentu mimoriadnych udalostí ovplyvnených zmenou klímy
4. Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektورoch		(a) Podpora výroby a distribúcie energie z obnoviteľných zdrojov (b) Podpora energetickej efektívnosti a využívania energie z obnoviteľných zdrojov v podnikoch (c) Podpora energetickej efektívnosti, inteligentného riadenia energie a využívania energie z obnoviteľných zdrojov vo verejných	Zvýšenie podielu OZE na hrubej konečnej energetickej spotrebe Inštalácia malých zariadení na využívanie OZE v Bratislavskom samosprávnom kraji Zniženie energetickej náročnosti a zvýšenie využívania OZE v podnikoch prostredníctvom energetickej auditov, energetickej a environmentálneho manažérstva a realizáciou opatrení v oblasti energetickej efektívnosti a OZE Zniženie spotreby energie pri prevádzke verejných budov nad rámec minimálnych požiadaviek

	infraštruktúrach, vrátane verejných budov a v sektore bývania	
	(e) Podpora nízkouhlíkových stratégii pre všetky typy územi, najmä pre mestské oblasti, vrátane podpory udržateľnej multimodálnej mestskej mobility a adaptačných opatrení, ktorých cieľom je zmiernenie zmeny klímy	Podpora energetickej efektívnosti, využívania OZE a znižovania emisií skleníkových plynov pre všetky typy územi, zvlášť mestských oblastí, prostredníctvom poradenstva, informovanosti a monitorovania
	(g) Podpora využívania vysoko účinnej kombinovanej výroby tepla a elektrickej energie na základe dopytu po využiteľnom teple	Podpora energetickej efektívnosti, využívania OZE a znižovania emisií skleníkových plynov pre všetky typy územi, prostredníctvom regionálnych a lokálnych akčných plánov udržateľnej energetiky a rozvoja energetických služieb Rozvoj účinnejších systémov centralizovaného zásobovania teplom založených na dopyte po využiteľnom teple

Program rozvoja vidieka

Program rozvoja vidieka má 3 strategické ciele:

- 1.strategickým cieľom programu je posilnenie konkurencieschopnosti pôdohospodárskeho sektora (poľnohospodárstvo, lesníctvo a potravinárstvo),
2. strategickým cieľom je udržateľný manažment prírodných zdrojov a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám a
3. strategickým cieľom je dosiahnuť vyvážený územný rozvoj vidieckych hospodárstiev a komunit vrátane vytvárania a udržiavania pracovných miest.

Stratégia má prispieť k zvýšeniu konkurencieschopnosti hlavne zvýšením diverzifikácie poľnohospodárskej činnosti, zlepšeniu finalizácie prrovýroby, lepšej integrácie prrovýrobcov do potravinového reťazca, zavádzaniu inovatívnych postupov a technológií do spracovania, zlepšeniu kvality potravín, zlepšeniu odbytu produkcie a zlepšeniu infraštruktúry v lesoch.

Priority, fokusové oblasti a opatrenia programu rozvoja vidieka sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Priorita	Fokusová oblasť	Opatrenia
Priorita 1: Podpora prenosu znalostí a inovácie v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a vo vidieckych oblastiach	1A: Podpora inovácií, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach 1B: Posilnenie prepojenia poľnohospodárstva, výroby potravín a lesného hospodárstva s výskumom a inováciou, a to aj na účely zlepšenia environmentálneho riadenia a výkonu 1C: Podpora celoživotného vzdelávania a odborného vzdelávania v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	Opatrenie 1,2,16 Opatrenie 16 Opatrenie 1
Priorita 2: Posilnenie životoschopnosti poľnohospodárskych podnikov a konkurencieschopnosti všetkých druhov poľnohospodárstva vo všetkých regiónoch a presadzovanie inovačných poľnohospodárskych technológií a udržateľného obhospodarovania lesov.	2A: Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie 2B: Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generačnej výmeny 2C: Zlepšenie hospodárskeho výkonu lesného hospodárstva	Opatrenie 4, 6, 16, 1, 2 Opatrenie 6, 4, 1, 2 Opatrenie 4, 8
Priorita 3: Podpora organizácie potravinového reťazca vrátane spracovania poľnohospodárskych výrobkov a ich uvádzania na trh, dobrých životných podmienok zvierat a riadenia rizík v poľnohospodárstve	3A: Zvýšenie konkurencieschopnosti prrovýrobcov prostredníctvom ich lepšej integrácie do poľnohospodársko-potravinového reťazca pomocou systémov kvality, pridávania hodnoty poľnohospodárskym produktom, propagácie na miestnych trhoch a v krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín a organizácií výrobcov a medziodvetvových organizácií 3B: Podpora riadenia rizík poľnohospodárskych podnikov a ich predchádzania	Opatrenie 4, 14, 9, 16, 1, 2 Opatrenie 17, 5, 1, 2
Priorita 4: Obnova, zachovanie a posilnenie ekosystémov, ktoré súvisia s poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom	4A: Obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity vrátane na územiacach sústavy Natura 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a obnova, zachovanie ako aj zlepšenie stavu krajinných oblastí Európy 4B: Zlepšenie vodného hospodárstva vrátane riadenia používania hnojív a pesticídov 4C: Predchádzanie erózii pôdy a zlepšenie jej obhospodarovania	Opatrenie 10, 11, 12, 8, 15, 1, 2 Opatrenie 10, 11, 13, 8, 1, 2 Opatrenie 4, 8, 15, 10, 11, 13, 16, 1, 2
Priorita 5: Propagácia efektívneho využívania zdrojov a podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo odolné voči zmene klímy v odvetví poľnohospodárstva, potravinárstva a	5A: Zvýšenie efektívnosti využívania vody v poľnohospodárstve 5B: Zvýšenie efektívnosti využívania energie v poľnohospodárstve a pri spracovaní potravín 5C: Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovin na účely bioekonomiky	Opatrenie 4, 2 Opatrenie 4, 1, 2 Opatrenie 4, 6, 7, 8, 16, 1

lesného hospodárstva	5D: Zniženie emisií skleníkových plynov a amoniaku z poľnohospodárstva	Opatrenie 4, 10, 1, 2
	5E: Podpora zachovania a sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve	Opatrenie 8, 10, 1, 2
Priorita 6: Podpora sociálneho začleňovania, zmierňovania chudoby a hospodárskeho rozvoja vo vidieckych oblastiach	6A: Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest	Opatrenie 6, 1
	6B: Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach	Opatrenie 7, 19
	6C: Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) vo vidieckych oblastiach	Opatrenie 7, 1

Opatrenia PRV s rozpadom na podopatrenia

Opatrenie	Podopatrenie
Opatrenie 1: Prenos znalostí a informačné aktivity	1.1 Podpora odborného vzdelávania a získavania zručnosti 1.2 Podpora demonštračných aktivít a informačné akcie
Opatrenie 2: Poradenské služby	2.1 Podpora využívania poradenských služieb 2.2 Podpora vzdelávania poradcov
Opatrenie 4: Investície do hmotného majetku	4.1 Podpora investícií do poľnohospodárskych podnikov 4.2 Podpora investícií do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych produktov 4.3 Podpora investícií do infraštruktúry týkajúcej sa rozvoja, modernizácie alebo adaptácie poľnohospodárstva a lesníctva 4.4 Podpora neproduktívnych investícií spojených s plnením agro-environmentálnych cieľov súvisiacich s klímom
Opatrenie 5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení	5.1 Podpora investícií do preventívnych opatrení na zniženie následkov pravdepodobných prírodných pohrôm, nepriaznivých klimatických a katastrofických udalostí
Opatrenie 6: Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikateľskej činnosti	6.1 Podpora na začatie podnikateľskej činnosti pre mladých poľnohospodárov 6.3 Podpora na začatie podnikateľskej činnosti pre rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov 6.4 Podpora investícií do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností
Opatrenie 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach	7.2 Podpora investícií do budovania, zlepšenia alebo rozšírenia všetkých typov malej infraštruktúry vrátane investícií do obnoviteľných zdrojov energie a úspor energie 7.3 Podpora infraštruktúry širokopásmového internetu vrátane jej budovania, zlepšenia a rozšírenia, podpora pasívnej infraštruktúry širokopásmového internetu a zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu a verejnemu e-governmentu 7.4 Podpora investícií do zriaďovania, zlepšenia alebo rozšírenia miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane služieb v oblasti voľného času a kultúry a do súvisiacej infraštruktúry 7.5 Podpora investícií pre verejné využívanie rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu
Opatrenie 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie	8.3. Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarimi, prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami 8.4. Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarimi, prírodnými pohromami, katastrofickými udalosťami a obnova poškodených lesov 8.5. Podpora investícií zlepšujúcich odolnosť a environmentálnu hodnotu lesných ekosystémov 8.6. Podpora investícií do lesných technológií a spracovania, do mobilizácie lesníckych výrobkov a ich uvádzania na trh
Opatrenie 9: Zakladanie skupín a organizácií výrobcov	Zakladanie skupín a organizácií výrobcov
Opatrenie 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie	10.1 Platby za agroenvironmentálno-klimatické záväzky 10.2 Podpora na zachovanie a udržateľné využívanie a rozvoj genetických zdrojov v poľnohospodárstve
Opatrenie 11: Ekologické poľnohospodárstvo	11.1 Platby na konverziu na ekologické poľnohospodárstvo 11.2 Platby na udržanie ekologického poľnohospodárstva
Opatrenie 12: Platby v rámci sústavy Natura 2000	12.1 Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – poľnohospodárska pôda 12.2 Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – lesný pozemok
Opatrenie 13: Platby pre oblasti s prírodnými	13.1 Kompenzačné platby v horských oblastiach

alebo inými špecifickými obmedzeniami	13.2 Kompenzačné platby pre ostatné oblasti čeliace významným prírodným obmedzeniam 13.3 Kompenzačné platby v ostatných oblastiach postihnutých špecifickými obmedzeniami
Opatrenie 14: Dobré životné podmienky zvierat	Dobré životné podmienky zvierat
Opatrenie 15: Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a ochrana lesov	15.1 Platby na lesnícko-environmentálne záväzky 15.2 Podpora na účely ochrany a podpory lesných genetických zdrojov
Opatrenie 16: Spolupráca	16.1 Podpora zriadenia operačných skupín EIP zameraného na produktivitu a udržateľnosť poľnohospodárstva 16.2 Podpora pilotných projektov a podpora vývoja nových postupov, procesov a technológií 16.3 Spolupráca medzi strediskami prevádzkovateľov v organizovaní spoločných pracovných procesov pri spoločnom využívaní zariadení a prostriedkov pre rozvoj/marketing cestovného ruchu 16.4 Podpora horizontálnej a vertikálnej spolupráce medzi účastníkmi dodávateľského reťazca pre vznik a rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov 16.8 Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov
Opatrenie 17: Riadenie rizík	17.2 Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat a rastlín, zamorenie škodcami a environmentálne nehody
Opatrenie 19: Leader	19.1 Prípravná podpora 19.2 Podpora implementácie operácií v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou 19.3 Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnych akčných skupín 19.4 Chod miestnej akčnej skupiny a animácia